

Föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar – vad fungerar?

Kunskapsunderlag inom projektet
Föräldrastöd för nyanlända i Göteborgsregionen

Annie Frid och Jeanette Olsson
Februari, 2019

Göteborgsregionen (GR) består av 13 kommuner som har valt att jobba tillsammans. Vi driver utvecklingsprojekt, har myndighetsuppdrag, forskar, ordnar utbildningar och är storstadsregionens röst i Västsverige, bland mycket annat. I våra nätverk träffas politiker och tjänstepersoner för att utbyta erfarenheter, bolla idéer och besluta om gemensamma satsningar. Allt för att regionens en miljon invånare ska få ett så bra liv som möjligt.

Göteborgsregionen 2019
Arbetsmarknad och social välfärd, FoU i Väst
Box 5073, 402 22 Göteborg
gr@goteborgsregionen.se
www.goteborgsregionen.se
Annie Frid och Jeanette Olsson

Innehåll

1. Inledning.....	5
1.1. Bakgrund	5
1.2. Metod	5
2. Föräldraskapsstöd	7
3. Varför rikta sig speciellt till nyanlända föräldrar?.....	10
3.1. Behov av riktat stöd för att nå ut.....	10
3.2. Tillståndet att vara nyanländ.....	11
3.3. Integration, anpassning, empowerment, “stärkta föräldrar”?.....	12
3.3.1. Integration.....	13
3.3.2. Empowerment, stärkta föräldrar	14
4. Framgångsfaktorer för föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar.....	16
4.1. Att nå och rekrytera deltagare	16
4.1.1. Personliga kontaktnät och gott rykte	16
4.1.2. Välkänd, förtroendeingivande aktör.....	17
4.1.3. Tillgänglighet: tid och plats.....	17
4.2. Form för goda samtal	17
4.2.1. Blandade grupper kvinnor/män	17
4.2.2. Relativt små grupper	18
4.2.3. Kontinuitet.....	18
4.3. Metod som tillgängliggör föräldraskapsstödet	18
4.3.1. Goda samtal och flexibel dialog	18
4.3.2. Bilder som samtalsstöd	19
4.3.3. Modersmål	19
4.3.4. Kursledare med dubbel kulturell kompetens.....	20
4.3.5. Metaforer, exempel och förklaringar	20
4.3.6. Balans mellan verktyg och dialog	21
4.3.7. Stöttning och vägledning	21
4.4. Behovsanpassat innehåll.....	21
4.4.1. Fasta teman, men med flexibelt förhållningssätt.....	22
4.4.2. Socialtjänsten och andra samhällsfunktioner.....	22
4.4.3. Lagar och regler med föräldra-barnperspektiv.....	23
4.4.4. Föräldern som nyckelaktör: förväntningar på föräldern.....	23
4.4.5. Barns utveckling, relation förälder-barn, uppfostran.....	24
4.4.6. Bemöta känsliga ämnen.....	25

4.5. Erfarna, kunniga och intresserade kursledare	25
4.5.1. Kunskapsöverföring och utbildning.....	25
4.5.2. Stöttning	26
4.5.3. Rekrytering genom kontaktnät.....	26
4.5.4. Tjänstepersoner.....	26
5. Avrundning	28
Referenslista	30
Bilaga 1 Beskrivningar av föräldraskapsstöd	33
Bilaga 2. Tematisk sammanfattning av intervju med kursledarna på Integrationscentrums föräldrastödskurs, 21 nov 2018	40

1. Inledning

Denna text är tänkt att vara en inspiration och grund för aktörer som vill starta upp eller utveckla föräldraskapsstöd till nyanlända föräldrar med behov av att orientera sig i den svenska kontexten. Mycket av textens innehåll handlar också om föräldrar med annat modersmål än svenska och med längre vistelsetid i Sverige, som precis som många nyanlända föräldrar kan ha ett behov av stöd kring sitt föräldraskap i den svenska kontexten.

1.1. Bakgrund

Texten har tillkommit som ett kunskapsunderlag inom projektet Föräldrastöd för nyanlända i Göteborgsregionen. Projektet drivs av Göteborgsregionens avdelning Arbetsmarknad och social välfärd tillsammans med Integrationscentrum, Göteborgs stad (Social resursförvaltning) under perioden september 2018 – december 2019, och är finansierat av Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Projektet Föräldrastöd för nyanlända i Göteborgsregionen startade som svar på identifierade behov inom målgruppen nyanlända barn i familj i Göteborgsregionens kommuner (Olsson 2018). Projektet delas upp i delprojekt:

1. Del ett handlar om ett ökat kompetensstöd till socialtjänsten kring målgruppen nyanlända familjer.
2. Del två handlar om hur Integrationscentrum, som är en del av Göteborgs stads Social resursförvaltning, kan utveckla ett föräldraskapsstöd som kan spridas till Göteborgsregionens övriga kommuner och hur Göteborgsregionens kommuner kan samverka kring föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar.
3. Del tre handlar om stärkt mellan- och inomkommunalt arbete kring målgruppen nyanlända familjer.

Detta kunskapsunderlag kring föräldraskapsstöd ingår i del två i projektet Föräldrastöd för nyanlända i Göteborgsregionen. Annie Frid är huvudförfattare och har sammanställt och skrivit kunskapsunderlaget som en del av sin heltidspraktik under hösten 2018 på Göteborgsregionens forsknings- och utvecklingsavdelning FoU i Väst. Jeanette Olsson, forskare, har samordnat och handlett arbetet.

1.2. Metod

Kunskapsunderlaget baserar sig på inläsning av aktuella rapporter om föräldraskapsstöd från relevanta myndigheter och aktörer i Sverige, utvärderingar av olika föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar och utrikes födda föräldrar i Skandinavien samt aktuell forskning om föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar och utrikes födda föräldrar i Skandinavien. Urvalet av rapporter, utvärderingar och forskning har gjorts genom informationssökning där de mest aktuella, i framför allt svensk och skandinavisk kontext, har valts ut.

Det är viktigt att poängtera att det finns en stor mängd dels lokala initiativ kring föräldraskapsstöd i flertalet kommuner, dels en mängd program som mer eller mindre riktar sig till målgruppen föräldrar som behöver stöd i att orientera sig i den svenska

kontexten. En avgränsning har gjorts till program, rapporter, utvärderingar och forskning om föräldraskapsstöd som uttryckligen vänder sig till nyanlända eller utrikes födda föräldrar i Skandinavien, samt till föräldraskapsstöd i bredare mening för att ge en bakgrundsbild av föräldraskapsstöd som fenomen.

Fokus i inläsningen har varit information om olika föräldraskapsstöd samt identifierade behov, framgångsfaktorer och resultat i rapporter, utvärderingar och forskning.

Sammanställningen utgår också från praktikens kunskap om målgruppen nyanlända föräldrar och deras behov av föräldraskapsstöd. Ett samarbete under hösten 2018 mellan Göteborgs stads Integrationscentrum (IC) och Göteborgsregionen har bland annat inneburit att tre intervjuer har genomförts. En timslång semistrukturerad samtalsintervju med Integrationscentrums tre kursledare genomfördes av Annie Frid i november 2018 och refereras på flera ställen i texten, som IC kursledare 2018. En tematisk sammanfattning av intervjun ligger som bilaga 2. De tre kursledarna har mångårig erfarenhet som samhällsinformatörer och inom föräldraskapsstöd för språkgrupperna arabiska och somaliska. De har själva erfarenhet av att ha varit nyanlända föräldrar, men har levt i Sverige i många år. Integrationscentrum har genomfört ytterligare två referensgruppsintervjuer med deltagare i deras föräldraskapsstödkurs, en på somaliska med tolk, och en på arabiska med tolk. De refereras kursdeltagare IC 2018a respektive kursdeltagare IC 2018b på några ställen i texten.

Sammanställningen som presenteras här grundar sig alltså på deltagares och kursledares skattade behov, framgångsfaktorer och resultat, samt resultat och analyser från tidigare utvärderingar och forskningsstudier.

Sammanställningen i denna rapport gör inte anspråk på att vara heltäckande ifråga om utvärderingar och inkluderade program och initiativ kring föräldraskapsstöd för målgruppen. Snarare ges ståndpunkten i slutordet att det behöver bedrivas vidare forskning kring föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar och andra föräldragrupper med behov av att orientera sig i den svenska kontexten.

Den sammanställning som gjorts här tar upp flera olika värden som ligger bakom föräldraskapsstöd, men det är viktigt att även fokusera ytterligare på sätta mål och utvärdering av resultat i olika program och insatser.

Efter flera av textens avsnitt ges hänvisning till vidare läsning om föräldraskapsstöd.

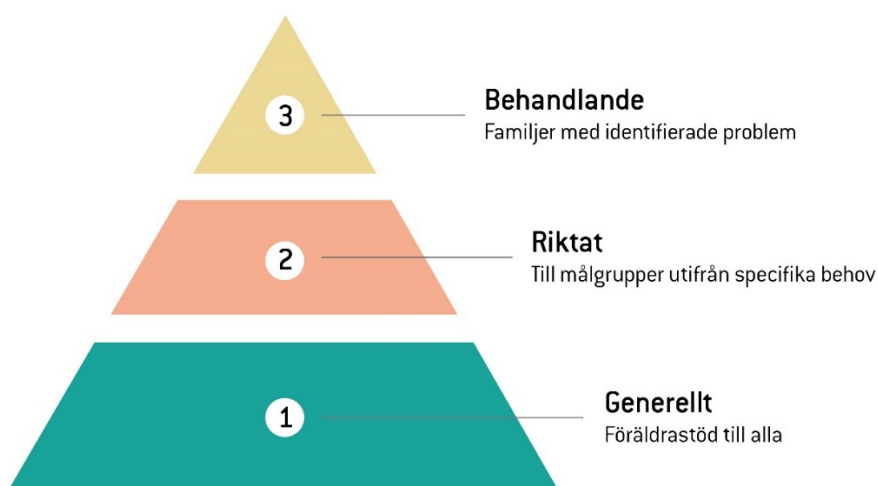
2. Föräldraskapsstöd

Föräldraskapsstöd ses som en del i att implementera FN:s barnkonvention. Sedan 2009 finns en nationell strategi för att erbjuda föräldraskapsstöd till alla föräldrar, och den strategin förnyades 2018 (Regeringskansliet 2018, s.3ff). Föräldraskapsstöd kan bedrivas på många olika sätt:

Föräldraskapsstöd är insatser, aktiviteter och verksamheter riktade till föräldrar som stärker föräldraförmågan och relationen mellan förälder och barn. Det kan handla om att ge föräldrar kunskap om barnets rättigheter, hälsa och utveckling, att stärka föräldrars relation till varandra eller deras sociala nätverk. (Regeringskansliet 2018, s.14)

Centralt är att föräldraskapsstöd syftar till att stärka föräldraförmågan; att kunna vara en förälder som förmår vara en positiv kraft i sitt barns utveckling under hela uppväxten där barnet får sina behov tillgodosedda (Regeringskansliet 2018, s.15). Målen för föräldraskapsstöd är kopplade till barns jämlika välmående och utveckling (Regeringskansliet 2018, s.31). Insatser för föräldraskapsstöd bygger på insikten att starka, välfungerande föräldrar är en buffert för barns ohälsa och en förstärkande faktor för barns utveckling och hälsa. En god föräldra-barn-relation väger upp riskfaktorer i barns uppväxt (Regeringskansliet 2018, s.7; Folkhälsomyndigheten 2014; Osman 2017).

Förhållanden under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för både den psykiska och fysiska hälsan under hela livet. Och föräldrarna är de viktigaste personerna med störst möjlighet att påverka sina barns framtid. Föräldrar har stor inverkan på barnens fysiska och psykiska hälsa, sociala kompetens, hur de klarar sin skolgång och vilka levnadsvanor de får som vuxna. Ett gott och förtroendefullt förhållande mellan föräldrar och barn fungerar som en skyddsfaktor för barnen, medan brister i hemmiljön är en riskfaktor. (Folkhälsomyndigheten 2013)

Ofta illustreras föräldraskapsstöd i en pyramid. Universella stöd ligger i botten av pyramiden, och är ofta gruppbaseade stödprogram eller kurser som riktar sig allmänt till föräldrar och diskuterar allmängiltiga föräldrafrågor kring anknytning, konfliktlösning och att stärka föräldraförmågan. De ges ofta av skola, förskola eller annan verksamhet

som möter föräldrar (Jämlikt Göteborg 2017, s.14). Riktade stöd ligger i mittendelen av pyramiden, och riktar sig till olika målgrupper med specifika behov. Riktade stöd ges exempelvis när barnen och/eller föräldrarna har olika funktionsnedsättningar, riskbeteenden eller riskerar att på olika sätt hamna i risksituationer. Dessa föräldraskapsstöd är ofta gruppbaseade och ges av exempelvis BVC, sjukvård, socialtjänst eller andra verksamheter som möter barnen och föräldrarna (Socialstyrelsen 2014; Jämlikt Göteborg 2017). Behandlande stöd ges oftast individuellt av exempelvis socialtjänsten och bemöter allvarligare problem kring barns eller föräldrars psykiska ohälsa, kriminalitet, drogberoende eller våldsutsatt situation, med mera (Jämlikt Göteborg 2017).

Till formen kan föräldraskapsstöd ske på olika sätt. Gruppbaseade kurser eller program är vanliga, speciellt för de generella eller universella föräldraskapsstöden men också för olika riktade föräldraskapsstöd. Andra former är föräldraskapsstöd som ges genom hembesök av representant från socialtjänst eller BVC, genom självhjälpsbok, via internet eller genom enskilt stöd hos någon verksamhet som bedriver föräldraskapsstöd (Jämlikt Göteborg 2017, s. 5; Regeringskansliet 2018, s.9).

Fokus i denna kunskapssammanställning är på gruppbaseade föräldraskapsstöd, i form av ett kursupplägg utifrån olika program. De har ett egenvärde som arena för erfarenhetsutbyte och som diskussionsforum för frågor som är relevanta för föräldrar. Samtalsgrupper och kontaktytor är en del i att stärka föräldraförmågan genom att föräldrarna få prata om sina erfarenheter och utmaningar med andra, och även känna sig mindre ensam genom att ta del av andras erfarenheter (Regeringskansliet 2018, s.15f; Jämlikt Göteborg 2017, s. 8).

Enligt Socialstyrelsens (2014) nationella jämförelse av riktade program för föräldraskapsstöd¹ visade sig dessa sig vara effektiva för många föräldrar i fråga om ökad föräldraförmåga (att motverka konflikter och minska hård uppfostringsmetod), minskning i barnens beteendeproblem och kostnadseffektivitet. Universellt stöd är svårt att utvärdera och bevisa effekter utifrån, eftersom stödet inte riktar sig till familjer med konkreta problem, utan har ett förebyggande syfte, där familjer med problem fångas upp innan problemen blivit stora (Jämlikt Göteborg 2017, s.6f; Regeringskansliet 2018, s.10). Men även universella program har visat sig ge hälsoekonomiska vinster (Folkhälsomyndigheten 2013, s.5). Hägglöf (2013) är redaktör för en sammanställning av flera föräldraskapsstöd i Umeåregionen², där föräldranöjdhet och upplevt stärkt föräldraförmåga mätts, där flera föräldraskapsstöd visade sig ha positiv effekt.

¹ Programmen i undersökningen var Komet, Connect, De otroliga åren, Cope, samt en självhjälpsbok.

² Active parenting, COPE, Älskade förbannade tonåring, Familjeverkstan och Family-Lab.

Vidare läsning om föräldraskapsstöd som insats:

Föräldrar spelar roll: Vägledning i lokalt och regionalt föräldrastödsarbete.

Folkhälsomyndigheten (2014). Hämtad från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/f/foraldrar-spelar-roll-vagledning-i-lokalt-och-regionalt-foraldrastodsarbete/>

Föräldrastöd – är det värt pengarna? Hälsoekonomiska analyser av föräldrastödsprogram.

Folkhälsomyndigheten (2013). Hämtad från <http://www.mfof.se/sv/foraldraskapsstod/FSS-Publikationer/>

Rapporter om föräldraskapsstöd finns samlat:

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/barn-och-unga/foraldrastod/>

Familjepeppen – en familjestödssatsning i Umeåregionen. Hägglöf, B. (red.) (2013).

Umeå: Umeåregionen. Hämtad från <http://umu.divaportal.org/smash/get/diva2:641002/FULLTEXT01.pdf>

Föräldraskap och tonårstid: Om stöd till föräldrar med tonårsbarn

(Rapport 2017, s.7). Länsstyrelsen i Örebro län (2017). Hämtad från

<http://www.lansstyrelsen.se/orebro/tjanster/publikationer.106.1dfa69ad1630328ad7c4b5a.html?query=F%C3%B6r%C3%A4ldraskap+och+ton%C3%A5rstid>

Nordens barn: Tidiga insatser för barn och familjer. *Inspirationshäfte. Resultat från projektet*

Tidiga insatser för familjer. Marklund, K. & Simic, N. (red) (2012). Stockholm: Nordens välfärdscenter. Hämtad från

https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2017/10/TidigaInsatser_enk_samlade.pdf

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds hemsida: <http://www.mfof.se/>

All Parents in Focus: Governing Parents and Children in Universal Parenting.

Rooth, H. (2018). *Training* (Doktorsavhandling, Mälardalens Högskola, Institutionen för hälsa och välfärd, nr. 276)

Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2, s.1256950/FULLTEXT02>

3. Varför rikta sig speciellt till nyanlända föräldrar?

Denna text fokuserar på föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar, i de fall behovet finns av stöd i att orientera sig som förälder i den svenska kontexten. Det handlar om två saker: dels att nå ut till en grupp som är svårt att nå med generella föräldraskapsstöd, dels att målgruppen har specifika behov.

Dock är det viktigt att poängtera att det inte är givet att nyanlända föräldrar har behov av ett visst stöd. En behovsinventering inom den grupp som respektive aktör vill vända sig till är nödvändig, för att inte förutsätta behov av ett visst sorts stöd för en viss grupp (Als Research 2012). Osman (2017) menar att tidsaspekten är viktig, där behovet av riktat stöd kring orientering i den svenska kontexten minskar med tiden. Edbacken (2018, s. 8f) menar att nyanlända föräldrar ofta har behov av speciellt samhällsorienterande teman medan personer med längre vistelsetid snarare kan behöva relationsbaserat och konflikthanterande föräldraskapsstöd (alltså de generella föräldraskapsstöden som finns). Samtidigt verkar det finnas behov av riktat stöd till följd av behov av att orientera sig i svensk föräldrarelaterad lagstiftning med mera hos både nyanlända föräldrar och hos en del föräldrar med längre vistelsetid i Sverige (Osman 2017; IC kursledare 2018).

Flera program riktar sig också till en bredare grupp än just nyanlända föräldrar (se exempelvis Edbacken 2018; Frederiksen et al. 2015). Att rikta sig specifikt till nyanlända föräldrar med behov av stöd i att orientera sig i den svenska kontexten, kan förhoppningsvis förebygga att en grupp föräldrar växer fram, som har längre vistelsetid i Sverige, men fortsatt behov av stöd i att orientera sig i det svenska samhället och i sitt föräldraskap i den svenska kontexten.

Föräldrarnas välmående och individuella utveckling är viktigt i sig, men det handlar ytterst om barnens utvecklingsmöjlighet, som anses stärkas av att föräldrarna blir tryggare i det svenska samhället, vilket Edbackens (2018, s.6) forskningssammanställning visar på. Att erbjuda tidiga insatser, exempelvis föräldraskapsstöd, har visat sig viktigt för att fånga upp de familjer som är riskgrupper för utanförskap och där barnens utveckling är utsatt för riskfaktorer som att växa upp i fattigdom eller social utsatthet (Regeringskansliet 2018, s.10f; Marklund & Simic 2012).

3.1. Behov av riktat stöd för att nå ut

Flera pekar på att en grupp som i låg grad nås av de universella föräldraskapsstöden, och också är svåra att nå med riktade föräldraskapsstöd, är nyanlända föräldrar, men även föräldrar i socioekonomiskt utsatta områden och föräldrar med annat modersmål än svenska (Jämligt Göteborg 2017, s.11ff; Olsson 2018; Regeringskansliet 2018). Dessutom finns få föräldraskapsstöd som riktar sig till nyanlända föräldrar på grund av deras specifika behov (Jämligt Göteborg 2017, s.11ff). Att nå just den gruppen genom riktade insatser, har blivit en uttalad strategi inom den nationella strategin för föräldraskapsstöd (Regeringskansliet 2018; Jämligt Göteborg 2017, s.15)³. Jämligt Göteborg menar att ”en

3 För föräldraskapsstödet organisering nationellt och koppling till olika politikområden, se Regeringskansliet, 2018.

förutsättning för att nå utjämnande effekter är att nå fler föräldrar och framförallt föräldrar vars barn riskerar att hamna i utanförskap” (Jämlikt Göteborg 2017, s.4). Att rikta sig till en speciell grupp för att nå ut till dessa inom en universell satsning, kallas proportionell universalism (Burström et al. 2017, s.7).

3.2. Tillståndet att vara nyanländ

Inledningsvis presenterades triangeln med universella, riktade eller behandlande föräldraskapsstöd. Ett föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar är ett riktat stöd, just för att nyanlända föräldrar har målgruppspecifika behov kopplade till tillståndet av att vara nyanländ i en mer eller mindre okänd kontext. Tillståndet att vara nyanländ skapar *ytterligare behov* och målbilder som är mer specifika för gruppen nyanlända föräldrar jämfört med andra föräldragrupper, även om behovet att orientera sig i det svenska samhället som sagt finns även för flera med längre vistelsetid i landet (Osman 2017, s.2ff; Regeringskansliet 2018, s.8; Lindström 2013b, s. 22).

Precis som de universella föräldraskapsstöden är det främsta syftet med riktat föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar att *förebygga* problematik och är alltså inte riktat på grund av en redan existerande problembild kring barnet eller familjen. Det handlar snarare om att för föräldrar som själva upplever behov av stöd, försöka nå samma effekter som eftersträvas med universellt föräldraskapsstöd: stärkt föräldraförmåga, självförtroende, förståelse för barns utveckling och hälsa med mera (Regeringskansliet 2018, s.8).

Specifika behov till följd av att vara nyanländ har beskrivits både av föräldrar i målgruppen och av kursledare inom olika föräldraskapsstöd (exempelvis Mohme 2017; Osman 2017). Dels handlar det om vilket stöd som föräldrar anser vara mest givande, men också sådant föräldrarna efterfrågar mer av. Intervjuer vid Integrationscentrum, Göteborgs stad, lyfter också upp en liknande behovsbild (IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a; kursdeltagare IC 2018b). Det gemensamma behovet många föräldrar har är att tillgodogöra sig information kring samhället ur ett föräldraperspektiv: mer kunskap om samhällets institutioner och verksamheter, om barns rättigheter och föräldrars skyldigheter (lagar och regler) och förväntningar på föräldrar i Sverige i olika sammanhang, skolans och förskolans system och vilken vardag och miljö barnen befinner sig i. Ofta finns en rädsla för myndigheter, speciellt socialtjänsten. (Agic & Samuelsson 2014, s.12; Lindström 2013b, s.22; Osman 2017). Delvis ges information inom den obligatoriska samhällsorienteringen som vänder sig till alla nyanlända inom etableringsprogrammet, men föräldrar och professionella menar att det inte är tillräckligt (IC kursledare 2018).

Kunskapsbehov kring vad som gäller regelmässigt och normativt i Sverige är en del. Därutöver befinner sig många familjer i en situation som ställer nya krav och förväntningar på föräldrarna i just föräldrarollen. Tillståndet som nyanländ beskrivs som att befinna sig emellan gamla och nya vanor och värderingar (Osman 2017; Agic & Samuelsson 2014, s.11f; Lindström 2013b). Många som kommer till Sverige kommer från en kollektivistisk familjemodell och föräldrastil som de lämnat vid migrationen till Sverige. Sverige har en relativt individualistisk föräldrasyn, med förväntningar på att du som individ fyller de flesta funktioner kring ditt barn själv eller inom närmsta familjen. Här ligger behovet av att förstå förväntningar på föräldern i den nya kontexten.

Samtidigt finns det en rad verksamheter som tar del i ditt barns uppväxt som förskola och fritids (Osman 2017, s.4f; IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a). En belysande karta över olika länders generella normativa/kulturella placering på en traditionalistisk-rationalistisk/sekulär skala och överlevnadsbaserad/kollektivistisk-självförverkligande/individualistisk skala ger en fingervisning om att den svenska kontexten och samhällsmodellen kan te sig ganska ovan beroende på vad man själv är van vid.

Osman (2017, s.43) kallar det parenthood in transition; att gradvis förändra sitt föräldraskap utifrån den kontext familjen nu lever i efter migration från tidigare hemland, eller sammanhang där familjen befunnit sig. För många föräldrar innebär det att den egna uppfattningen, speciellt kring föräldrakontroll och flickors och pojkers jämställdhet, behöver justeras gentemot vad som är normativt gångbart i det nya sammanhang där barnet växer upp.

Många familjer har en socioekonomiskt utsatt situation under åren som nyanlända. Behovet av föräldraskapsstöd ökar i pressade situationer, som att ha genomgått en mer eller mindre påfrestande migration, ha mer eller mindre osäkert boende och försörjning med mera. Osäker livssituation skapar större risk för försämrad föräldraförmåga genom psykisk ohälsa och stress. Behovet av nya kontaktytor och erfarenhetsutbyte ökar (se exempelvis Mohme 2017; Osman et al. 2016; bilaga 2). Ofta kommer barnen snabbare in i samhället genom språkinläring, vänner, skolan och förskolan, medan föräldrarna kan ha svårt att få grepp om den nya kontexten (så kallad dissonant anpassning) (Mohme 2017; Agic & Samuelsson 2014, s.12; IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a; kursdeltagare IC 2018b). Barnen får ett försprång i svenska språket och kunskap om samhällets normer, medan föräldrarnas bristande kunskap om samhällets olika verksamheter och system och i svenska gör att de inte kan stötta sina barn och vara delaktiga så som de flesta vill (Osman 2017, s. 30ff; Hanemann 2017). I flera familjer skapar det starka spänningar och ökad osäkerhet hos föräldrarna (IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a). I familjerna uppstår dessutom ofta nya maktförhållanden mellan föräldrarna med nya roller inom familjen (Osman 2017, s.30ff).

3.3. Integration, anpassning, empowerment, “stärkta föräldrar”?

Föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar bygger som sagt på identifierade och självskattade specifika behov hos målgruppen. Det samma gäller en breddad målgrupp föräldrar som har en längre vistelsetid i Sverige med behov av stöd kring föräldraskap i den svenska kontexten. Effekterna som eftersträvas med ett riktat föräldraskapsstöd för dessa föräldrar är stärkta föräldrar och en förbättrad föräldraförmåga, precis som för universella föräldraskapsstöd oavsett målgrupp (se ovan). Men för att nå dit finns det också andra mål som är värda att diskutera. Riktade föräldraskapsstöd för en målgrupp med behov av att orientera sig i det svenska samhället, är till viss del inriktat på anpassning av sättet att vara förälder till vad som är normativt och regelmässigt accepterat av majoritetssamhället i Sverige. Kopplingar görs också till integration av nyanlända.

3.3.1. Integration

Integration är en långsiktig målbild med föräldraskapsstöd för nyanlända inom Integrationscentrum, Göteborgs stad (Sennemark 2017). Integration innebär i begreppslika diskussioner ofta en ömsesidig jämkning av olika komponenter, i detta fall personer från olika länder, språk och kulturer. I kommunala verksamheter handlar det dock oftast om nyanländas initiala etablering i det svenska samhället (språkligt, kring samhällsorientering och sysselsättning) med fokus på invandrares plikter för att anpassa sig till det svenska samhället med främsta syfte att vara anställningsbar (Borevi et al. 2017; Frid 2018). Den kommunala integrationsverksamheten har även en sociokulturell inriktning i form av samhällsorientering och språkinläring (Frid 2018), som har kritiserats för att innebära krav på kulturell anpassning till majoritetssamhället (Arora-Jonsson 2017).

Det är ofrånkomligt att ett delsyfte med föräldraskapsstöd är att föräldrarna anpassar sitt sätt att vara och förhålla sig till sina barn till vad som är normativt och lagligt accepterat i Sverige (Lindström 2013b, s.12; Agic & Samuelsson 2016).

I sin avhandling om föräldraskapsstöd för föräldrar med somalisk bakgrund, utgår Osman (2017) från olika grad av acculturation, vilket är en bra grund i detta sammanhang. Osman (2017, s.3ff) har en tydlig beskrivning av grader av acculturation som nyanlända/invandrare genomgår på olika sätt, vilket innebär en gradvis jämkning av värderingar och förhållningssätt. Osman et al. (2016) använder ”process of adapting” för att förstå den gradvisa anpassning av föräldrastil och livsmönster som många nyanlända familjer genomgår. Anpassningen sker utifrån en förståelse och kunskap kring det nya landets/samhällets normer och regler kring föräldraskap, som undanröjer de hinder som föräldrar upplever kring sitt föräldraskap i Sverige (Osman et al. 2016, s.8; Lindström 2013b, s.11f). Integration ses här som hög grad av acculturation, vilket Osman (2017, s.3ff) beskriver som en möjlighet att både behålla sin ursprungliga kultur och anamma den nya. Det verkar ge bäst hälsa hos den som invandrat och stärker föräldraförmågan genom bättre självförtroende i föräldraskapet. Assimilation, som är en annan typ av acculturation, bygger på att den som invandrat anpassar sig helt till den nya kulturen, utifrån förväntningar och krav från mottagarlandet. Motsatsen är separation, som innebär fjärande från värdlandets kultur för att helt hålla kvar i den ursprungliga kulturen. Detta kan ske genom påtvingad segregation från värdssamhället med marginalisering eller alienation som följd.

Program för föräldraskapsstöd, som har syftet att bemöta identifierade behov hos nyanlända föräldrar i att utifrån sitt föräldraskap orientera sig i den svenska kontexten, bör ses som ett stöd i att få metoder och förmåga att jämka ihop olika värderingar, normer och förväntningar utifrån vad som är lagligt accepterat i Sverige.

Flera lyfter risken med att se kulturella skillnader som bakgrundsproblemet och föräldraskapsstöd som integrationsmedel eller verktyg (Mohme 2017; Agic & Samuelsson 2014). Mohme (2017) menar att mycket av problematiken kring föräldrars stressnivå (som kan resultera i försämrade föräldraförmåga) i denna målgrupp ofta ligger i en socioekonomiskt marginaliserad livssituation för en del nyanlända föräldrar, som skapar den ”dissonanta anpassning” mellan barnen och deras föräldrar i det nya samhället som beskrevs ovan. Det i sin tur kan skapa familjerelationer och situationer där föräldrarna

ibland upplever att de tappar greppet kring sina barn när dessa kommer in i samhällets system, språk och livsstil snabbare än de själva.

3.3.2. Empowerment, stärkta föräldrar

Aktörer bakom föräldraskapsstöd för utrikes födda föräldrar, nyanlända eller med längre vistelsetid i Sverige, vill lyfta fram att föräldraskapsstöd ger den önskade och behövliga kunskap och förståelse och en gemensam bas kring barns rättigheter för alla som växer upp i Sverige, samt vägledning in i samhället. Just "stärka föräldrar" och återerövrade föräldraauktoritet är ett ofta förekommande mål i sammanhanget föräldraskapsstöd (Mohme 2017; Osman 2017). Det handlar till stor del om att erbjuda dialogforum för erfarenhetsutbyte för föräldrar. Men det handlar också om att få den ökade kunskap om lagar och regler och samhällets institutioner system och normer, som beskrivits ovan kring kunskapsbehov. Det skapar egenmakt och självständighet vilket kan ses som en del i en inkluderings- eller integrationsprocess i samhället (Sennemark 2017).

"Empowerment" är ett användbart begrepp som beskriver hjälp till självhjälp och ökad kapacitet genom kunskap och aktörskap (Sennemark 2017, s.41; Tallberg 2018). Föräldraskapsstöd har möjlighet att vara en funktion för ökad föräldraförmåga, självförtroende och kunskap enligt föräldrars självskattning (exempelvis Sennemark 2017, s.41; Osman 2017, Mohme 2017; Edbacken 2018, s.7f). Logiken bakom föräldraskapsstöd är ytterst välmående barn, vilket kan uppnås genom att stötta deras föräldrar som är nyckelaktörer i barnens liv och utvecklingsmöjligheter.

Föräldrar har beskrivit deltagandet i program för föräldraskapsstöd som att ha fått tillbaka värdigheten som förälder, men också som medborgare och människa (Agic & Samuelsson 2014, s.13). Föräldrar som deltagit i Integrationscentrum, Göteborgs stads föräldraskapsstöd, upplever sig stöttade och att de har fått mycket kunskap som gör dem stärkta i föräldrarollen och gentemot sina barn, vilket de uppger som mycket efterfrågat och viktigt (kursdeltagare IC 2018a; kursdeltagare IC 2018b; IC kursledare 2018).

Vidare läsning om målgruppens behov och situation

Föräldrastödsprogram för utrikesfödda föräldrar.

Vad händer när manualbaserade föräldrastödsprogram översätts och implementeras i svensk kontext?
Agić, H. & Samuelsson, T. (2016). Socialmedicinsk tidskrift 5/2015. Hämtad från
<http://www.socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/viewFile/1241/1165>

Practising proportionate universalism – a study protocol of an extended postnatal home visiting programme in a disadvantaged area in Stockholm, Sweden.

Burström, B., Marttila, A., Kulane, A., Lindberg, L. & Burström, K. (2017). BMC Health Services Research, 17:91. doi: 10.1186/s12913-017-2038-1

Föräldraskap i Sverige: samhällsorienterande gruppträffar för utrikesfödda föräldrar

(Slutrapport augusti 2018). Edbacken, J. (2018). Stockholm: Stockholms stad

Riktat föräldrastöd till utlandsfödda? Ledare för föräldrastödsprogram och utlandsfödda ger sin syn på målsättningar, behov och information.

(Research reports in social work, Nr 55). Lindström, A. (2013b). Umeå: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet.
Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:762266/FULLTEXT02>

Situationen för nyanlända barn i familj – med fokus på sociala frågor och socialtjänstens roll: En kartläggning i de 13 kommunerna i Göteborgsregionen.

Göteborg: Göteborgsregionen, FoU i Väst. Olsson, J. (2018).
<https://goteborgsregionen.se/download/18.f091c25163fbefd2b03c32/1528956816460/nyanlanda-barn-i-familj.pdf>

En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd. Regeringskansliet (2018). (Artikelnr: S2018.013).

Hämtad från <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2018/09/en-nationell-strategi-for-ett-starkt-foraldraskapsstod/>

Föräldrastöd i mångkulturella möten.

Slutrapport, februari 2014. Sandin, B. & Bergnehr, D. (red.) (2014). Linköping: Linköpings universitet. Hämtad från
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/70504ae23bf4413791b2e65884fobd15/forskarrapport-linkoping-2014.pdf>

4. Framgångsfaktorer för föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar

Föregående avsnitt har dels gett en bakgrundsbild av föräldraskapsstöd som insats och även beskrivit behovet av att rikta sig till nyanlända föräldrar som upplever behov av stöd att som föräldrar orientera sig i den svenska kontexten. Följande avsnitt utgör den sammanställning av framgångsfaktorer för ett föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar, som är syftet med denna rapport.

Sammanställningen som följer består av faktorer som är samstämmiga i de rapporter, utvärderingar, forskning och den erfarenhet hos Integrationscentrum, Göteborgs stad, som ligger till grund för rapporten (se kapitlet Inledning, där en kortfattad beskrivning av genomförandet ges). I de fall utvärderingar eller programbeskrivningar motsäger varandra, tas den diskussionen med här.

Framgångsfaktorerna har ordnats i olika avsnitt:

- att nå målgruppen (rekrytera deltagare)
- att förmedla ett stöd som motsvarar identifierade behov (form för goda samtal och metod som tillgängliggör)
- att ha ett behovsanpassat innehåll
- erfarna kursledare

Varje framgångsfaktor ligger som en rubrik, med beskrivning under. Många av framgångsfaktorerna i de olika avsnitten som följer går in i varandra, men målsättningen är att hålla dem avskilda för att belysa dem en och en.

4.1. Att nå och rekrytera deltagare

En av anledningarna att ha föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar är att de, och andra föräldrar med annat modersmål än svenska, i låg grad når av det föräldraskapsstöd som annars bedrivs. Samtidigt är det många som skattar deltagande i föräldraskapsstöd högt. Som ett första steg i att bedriva ett föräldraskapsstöd för denna målgrupp behöver de tänkta deltagarna uppfatta föräldraskapsstödet som relevant och givande för dem. Framgångsfaktorerna kring att rekrytera deltagare kretsar kring att den som försöker nå målgruppen behöver vara en lämplig aktör, med genuin kännedom om och intresse för målgruppen.

4.1.1. Personliga kontaktnät och gott rykte

Det har visat sig svårt att nå ut via brevtuskskick eller informationsblad till en målgrupp som i låg grad tar del av föräldraskapsstöd. I många fall sker rekrytering av deltagare genom kursledares och tjänstepersoners personliga kontaktnät, både när aktören är en kommunal verksamhet eller ideell organisation. Ofta används en person som har en brobyggarfunktion inom målgruppen genom sin anställning, eller en central person i ett område, som rekommenderar kursen till olika personer. Det blir en sorts filterfunktion av

en person som har högt förtroende hos många inom målgruppen. (Mohme 2017; Als Research 2012, s.21f) Många anmäler sig på grund av att det spridits ett gott rykte kring föräldraskapsstödet genom bekanta (Sennemark 2017). Att arbeta sig runt bristande tillit till samhället är nödvändigt, eftersom många nyanlända föräldrar bär på en rädsla och oro kring samhällets institutioner och verksamheter (Mohme 2017; IC kursledare 2018). Se flera av faktorerna nedan kring innehåll och förmedling.

4.1.2. Välkänd, förtroendeingivande aktör

För att nå ett högt deltagande i föräldraskapsstödet underlättar det om målgruppen och aktören som ger föräldraskapsstödet har en god kännedom om varandra. Ordinarie verksamhet där nyanlända familjer redan finns, speciellt barnens förskola, har visat sig kunna nå ut väl till föräldrarna och skapa förståelse och personlig kontakt. Även BVC och skolan med flera kommunala aktörer är bra arenor för att nå föräldrarna (Jämlikt Göteborg 2017, s.14ff; Burström et al. 2017; Hanemann 2017). Verksamhet där samhällsorientering ges är ett annat exempel (IC kursledare 2018), eller genom samarbete med SFI (Lindström 2013b). Ordinarie verksamhet som socialtjänsten, där många nyanlända har kontakt genom försörjningsstöd med mera, kan dock ha svårt att nå deltagarna på grund av bristande tillit och rädsla (Mohme 2017). En välkänd och positivt laddad aktör har enklast att nå ut.

4.1.3. Tillgänglighet: tid och plats

För att deltagare ska kunna delta i föräldraskapsstöd krävs tillgänglighet rent praktiskt. Vilken plats som är lämplig varierar (trygg och välkänd som exempelvis etniska föreningslokaler, neutral eller formell, exempelvis kommunkontor eller skola) – inga tydliga fördelar verkar finnas. Det är snarare lätt- eller svårigheten att ta sig dit som har betydelse (Mohme 2017; Sennemark 2017; IC kursledare 2018; Hanemann 2017). Det varierar också vilken tidpunkt som är lämplig, eftersom deltagarna antingen kan ha svårt att komma från på dagtid, eller ha svårt att komma från på kvällstid. Möjlighet till barnpassning återkommer däremot som en viktig faktor (IC kursledare 2018; Mohme 2017; Als Research 2012; Hanemann 2017).

4.2. Form för goda samtal

Att förmedla handlar både om formen rent praktiskt, och om metoden som kursledarna använder för att förmedla föräldraskapsstödet. Gällande formen är det några faktorer som återkommer i olika rapporter. Till stor del handlar det om hur goda samtal bäst skapas i gruppbaserat föräldraskapsstöd, där erfarenhetsutbyte och medskapande är en stor del och de goda samtalen i sig ses som viktiga.

4.2.1. Blandade grupper kvinnor/män

Blandade grupper med både kvinnor och män verkar vara positivt för samtalen i grupperna. Det skapar möjlighet till erfarenhetsutbyten och diskussioner om jämställdhet med mera när både kvinnor och män deltar i samtalen (IC kursledare 2018; Osman et al. 2016; Mohme 2017; Edbacken 2018, s.12; Als Research 2012, s.25). Allt föräldraskapsstöd som ligger till grund för denna sammanställning har blandade grupper med både kvinnor och män, även om kvinnor ofta utgör majoriteten.

4.2.2. Relativt små grupper

Relativt små grupper underlättar goda samtal där alla gör sin röst hörd och där samtalen blir nyanserade och djupare (Frederiksen et al. 2015, s.7; Osman 2017; IC kursledare 2018). Det har visat sig att 8–15 deltagare är bäst, jämfört med både mindre eller större grupper (Als Research 2012, s.35). Men även större grupper med upp mot 17 deltagare verkar fungera (Osman et al. 2017).

4.2.3. Kontinuitet

De flesta föräldraskapsstödsinsatser ges en gång i veckan vilket ger en kontinuitet under en tid och pågående samtal inom gruppen. Dock säger inte rapporter och utvärderingar så mycket om just faktorn ”kontinuitet”. Men faktumet att erfarenhetsutbyte och goda samtal i en stödjande grupp lyfts som viktigt, ger en idé om att en sammanhållen kurs är att föredra. Många föräldrar efterfrågar däremot långa kurser med många träffar (IC kursledare 2018; Osman 2017; kursdeltagare IC 2018a) vilket visar på att föräldraskapsstöd är en efterfrågad funktion. Antalet träffar varierar mellan olika program. Socialstyrelsen (2014, s.17) har ifråga om riktade föräldraskapsstöd inte sett effektskillnader beroende på mängden träffar.

4.3. Metod som tillgängliggör föräldraskapsstödet

Föräldraskapsstöd innehåller ofta relativt kontroversiella och normativa teman som har en stark anknytning till västerländsk välfärdsstat och individens självständighet i förhållande till familjen. För att göra dessa teman tillgängliga, förståeliga och positivt laddade för deltagarna behövs en genomtänkt metod. Flera av de lästa författarna och intervjuerna som ligger till grund för denna sammanställning förespråkar en förmedlingsmetod där kursledarna tar rollen som kulturell brobyggarfunktion genom en kulturell anpassning av föräldraskapsstödet teman (Osman 2017; Osman et al. 2017; Regeringskansliet 2018, s.5f). Kursledarna blir nyckelaktörer som förmedlar föräldraskapsstödet och ger stöd och råd.

Modersmål grupperas här med framgångsfaktorer kring metod, eftersom språket som används i föräldraskapsstödet, ihop med andra metoddelar, är det som verkar tillgängliggörande och hänger ihop med en kulturell anpassning av föräldraskapsstödet (Osman et al. 2017). Många av framgångsfaktorerna i detta avsnitt handlar om att både tillgängliggöra innehållet i föräldraskapsstödet och att ha en metod som bygger på att skapa goda samtal.

4.3.1. Goda samtal och flexibel dialog

En faktor som gör föräldraskapsstöd uppskattat av deltagarna är dialogformen och möjligheten att ställa frågor kring föräldraskap i den nya kontexten (Agic & Samuelsson 2014, s.12f; Lindström 2013b, s.19), vilket utvecklas under rubriken ”modersmål”. Grupperna ger stöttning, erfarenhetsutbyte, diskussioner och individuella lösningar på konkreta problem (Als Research 2012, s.25; Mohme 2017; IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a; kursdeltagare IC 2018b).

Detta kräver goda samtal, som flera av formfrågorna ovan handlar om. Det behöver inte vara helt enkelt att få igång samtalen, utan flera kursledare menar att de konkret med

hjälp av frågor och aktivt deltagande sätter igång samtalen, speciellt vid de första träffarna med en grupp (Als Research 2012, s.25; IC kursledare 2018).

De goda samtalen och den flexibla deltagardrivna dialogen kräver en förmedlingsmetod som gör att det går att anpassa träffens innehåll utifrån den aktuella gruppens specifika behov av samtalsämnen och teman (se även avsnittet om innehåll). Frågeställningar som uppkommer under träffarna behöver ges utrymme och tas på allvar (IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a).

Att ha en dialogform motverkar upplevelsen av att bara få ett budskap till sig om hur föräldrar i Sverige ska vara, och skapar istället möjlighet till diskussion (Mohme 2017; IC kursledare 2018). En förstående och respektfull förmedling av temana i föräldraskapsstödet stärker föräldrarna och minskar risken att de känner sig hotade och ifrågasatta i sin föräldraförmåga (Agic & Samuelsson 2014, s.12; kursdeltagare IC 2018a).

4.3.2. Bilder som samtalsstöd

De flesta program och kurser är uppbyggda kring bilder och filmer på olika situationer och teman som utbildningen täcker in. Det ses som en viktig grund för samtalen och sätter samtalsämnet i ett konkretiserat sammanhang. För dem med låg läsförståelse är det extra viktigt, speciellt om träffarna hålls på svenska (Als Research 2012, s.10; Edbacken 2018, s.13; Mohme 2017; IC kursledare 2018).

4.3.3. Modersmål

En del i att göra föräldraskapsstödet tillgängligt är att bedriva det på deltagarnas modersmål. Det innebär att grupperna sätts samman med deltagare ur samma språkgrupp. Det gör också att samtalen fokuserar på kontexten Sverige, och motverkar att träffarna fastnar i diskussioner om olikheter mellan deltagarnas olika hemländer (Mohme 2017, s.50), även om deltagare i blandade grupper har lyft erfarenhetsutbytet i dessa som positivt (Agic & Samuelsson 2014, s.10).

Det egna språket skapar framför allt bättre och mer djupgående samtal, där mer komplexa frågor kan diskuteras eftersom alla är trygga i språket. Frågeställningar hos deltagarna bottenar ofta i föreställningar från den egna bakgrunden vilket bidrar till ömsesidig förståelse (Mohme 2017; Sennemark 2017; Agic & Samuelsson 2014). Att få information och att få diskutera och samtala på sitt modersmål medför att deltagarna själva hör och kan tolka innehållet, istället för att få det tolkat och filtrerat av någon annan (Sennemark 2017; Sennemark & Moberg 2014; IC kursledare 2018). Information och diskussion på modersmålet ses av deltagare som en mycket viktig komponent och faktor för nöjdhet. Själva syftet med gruppbaseerade föräldraskapsstöd är att deltagarna ska känna sig stärkta i sin föräldraroll genom att kunna diskutera olika föräldrarelaterade frågor och få information. Att fritt kunna ställa frågor och förstå hela sammanhanget av vad som förmedlas är nödvändigt (Sennemark 2017; Mohme 2017). Användning av tolk både motverkar sammanhållet samtal och tar tid från kurstillfället, enligt flera (Agic & Samuelsson 2014, s.10; Frederiksen et al. 2015, s.10).

Ett program som använder svenska som kursspråk (utan tolk) har påtalat svårigheter med att få igång samtal, svårt att förklara olika begrepp som ofta är kulturspecifika eller

tolkas olika i olika kulturer (Edbacken 2018, s.14f). Att ha modersmålet som språk i samtalen är också ett sätt att nå ut till dem som annars väljer bort föräldraskapsstöd, så det är också en framgångsfaktor för att nå målgruppen (Frederiksen et al. 2015, s.7). Svenska kan fungera som språk i kurser som riktar sig till utrikes födda föräldrar med behov av stöd i att orientera sig i samhället, men då med en kursledare som har funktion som ”brobyggare” mellan olika förhållningssätt (Hanemann 2017), se nästa stycke.

4.3.4. Kursledare med dubbel kulturell kompetens

Att kursledarna själva har bakgrund i samma land eller språkgrupp som målgruppen, medför högre tillit och bidrar därmed till att attrahera deltagare (Hanemann 2017; Mohme 2017). Kursledarna fungerar enligt i stort sett alla rapporter och röster om föräldraskapsstöd som nyckelaktörer i och med deras förmåga att förmedla. De utgör en bro mellan hemlandets kultur och Sveriges. Det viktiga är förståelsen för föräldrarna, både när det gäller den migrationsrelaterade situationen och den kulturella och samhällsliga bakgrunden (kunskap om hemlandet). Den dubbla kompetensen innebär också en mycket god kännedom om det svenska samhället och kulturen, vilket kräver ett antal års vistelse i Sverige och i sig också är en nyckelfaktor för att förmedla föräldraskapsstödet på ett fungerande sätt (Als Research 2012, s.10f,26f; Osman et al. 2017; Mohme 2017; Sennemark 2017; Agic & Samuelsson 2014, s.11; Frederiksen et al. 2015, s.7ff; Hanemann 2017). Att kursledaren är ”en av oss” skapar tillit, och underlättar förmedlingen av föräldraskapsstödet. Kursledaren blir en ”role model”, det vill säga ett exempel på att det går att övervinna svårigheterna att komma in i samhället och fungera som förälder i en ny kontext (Hanemann 2017).

En del i detta handlar också om att kringgå risken med att pådyvla ett sätt att vara förälder. Många vänder sig emot att bli ”lärda” ett svenskt sätt att vara förälder av en person utan egen migrationserfarenhet och som ses som en del av samhällssystemet som för många kan kännas avlägset. Den delade erfarenheten och bakgrunden kan vara en förutsättning för att skapa förtroende (Mohme 2017; Frederiksen et al. 2015, s.7ff; Osman et al. 2017; Als Research 2012, s.10ff; IC kursledare 2018; Hanemann 2017).

Den dubbla kompetensen skapas på olika sätt. En variant är dubbelt kursledarskap: en kursledare som står för den kulturella kompetensen och brobyggarfunktionen, och en tjänsteperson från verksamheten som bedriver föräldraskapsstödet och står för förklaringar och fakta kring samhällets system och normer (Hanemann 2017; Als Research 2012). Dock verkar den kursledare som har samma kulturella bakgrund ha en helt annan förmåga att få igång samtal och förtroende hos deltagarna (Frederiksen et al. 2015; Als Research 2012, s.26f; Hanemann 2017). Att enbart ha samma kulturella bakgrund som deltagarna är inte tillräckligt. En mycket god kännedom och förankring i svenskt perspektiv och förmåga att förklara det svenska systemet, efterfrågas av deltagare (Mohme 2017; IC kursledare 2018; Sennemark 2017). Fem år i Sverige samt förankring i det svenska samhället har satts som villkor för kursledare inom ett program (Hanemann 2017).

4.3.5. Metaforer, exempel och förklaringar

Utöver den rent språkliga anpassningen, har det visat sig att de flesta kursledarna konkret utför en kulturell anpassning genom att använda kulturspecifika metaforer och exempel

från hemlandet eller kulturen. Själva innehållet i respektive träff ändras inte, utan det handlar om *hur* speciellt svåra ämnen eller teman förmedlas för att göra dem tillgängliga. Flera pekar på att det är nödvändigt att förstå föräldrarnas perspektiv för att bygga en positiv bild för normer i det svenska samhället (ungdomars frihet exempelvis) och prata utifrån den förståelsen när föräldraskapsstödet förmedlas. Detta är återigen sådant som skiljer mellan individer bland deltagarna. Men det är nödvändigt att kursledaren har en förmåga att förmedla innehållet i kursen så att alla deltagare kan ta det till sig (Osman et al. 2016; IC kursledare 2018; Agic & Samuelsson 2014, s.9).

Den kulturella anpassningen, i de fall det används som metod, ger klara fördelar som andra föräldraskapsstöd inte ger. Med det är därmed inte sagt att deltagare i andra föräldraskapsstöd inte kan känna sig stärkta eller få viktig kunskap. Rapporter (Mohme 2017; Edbacken 2018) visar på nöjda deltagare som känner sig stärkta av föräldraskapsstöd som getts på svenska eller med tolk, av kursledare med svensk bakgrund.

4.3.6. Balans mellan verktyg och dialog

Flera föräldrar efterfrågar och förväntar sig konkreta verktyg och fakta kring föräldraskap i den svenska kontexten, samt fakta om lagar och regler i Sverige kring barn och föräldrar (IC kursledare 2018; Sennemark 2017, s.42; Osman et al. 2016; kursdeltagare IC 2018a). En framgångsfaktor är att balansera dialogformen med konkreta verktyg kring föräldraskap i den svenska kontexten och handfast information om samhällets regelverk och normer kring föräldrar och barn (Edbacken 2018, s.10; Osman et al. 2016; IC kursledare 2018).

4.3.7. Stöttning och vägledning

Det verkar betydelsefullt att föräldraskapsstöd förmår vara en plats och kursledarna personer som ger stöttning och vägledning, för att skapa den tillit som underlättar förmedlingen av de känsligare ämnena. Det sker genom fler av de nämnda faktorerna, som dialogformen och genuint intresse och förståelse hos kursledarna och de andra deltagarna. Det handlar om att vara öppen för frågor som uppkommer, att ge konkreta råd och visa på exempel och situationer, ibland från det egna livet. (IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a; kursdeltagare IC 2018b; Frederiksen et al. 2015; Als Research 2012; Mohme 2017; Lindström 2013b, s.22) Det är också en framgångsfaktor för annat riktat föräldraskapsstöd (Socialstyrelsen 2014, s.17).

4.4. Behovsanpassat innehåll

I stort sett alla föräldrar vars röster lyfts av olika författare som denna sammanställning baseras på, inklusive intervjuerna med kursdeltagare på Integrationscentrum, Göteborgs stad, har varit nöjda med föräldraskapsstödet som de tagit del av. Det gäller oberoende av vilket program de deltagit i och vilket innehållsligt fokus det haft. Snarare är faktorerna i föregående avsnitt den springande punkten.

Trots det visar behovsinventeringar av deltagares självskattade behov av kunskap och efterfrågad information, samt utvärderingar och rapporter om föräldraskapsstöd (se inledningsvis i denna text om olika behov hos målgruppen), på ett antal teman kring

innehåll som medverkar till att föräldraskapsstödet uppskattas och motsvarar målgruppens behov.

Att välja teman för föräldraskapsstöd hänger ihop med målgrupp. Inledningsvis gavs en kort diskussion om nyanlända föräldrars behov av föräldraskapsstöd jämfört med föräldrar med längre vistelsetid i Sverige. Även om nyanlända kan behöva mer stöd kring just samhällsorienterande teman (Edbacken 2018, s.8f) ger föräldrar och utvärderare en bild av att även föräldraroll och uppfostringsstil är relevanta teman för nyanlända föräldrar, speciellt kopplat till just lagar, regler och normer. Flera föräldraskapsstöd kopplar därför ihop dessa teman, som Integrationscentrum Göteborgs stad och Älskade Barn (IC kursledare 2018; Mohme 2017). Sammantaget kan föräldrars behov av stöd för att orientera sig i den svenska kontexten finnas både hos nyligen nyanlända föräldrar och hos föräldrar som varit flera år i Sverige.

Flera av faktorerna som följer är samhällsorienterande ur föräldra- och barnperspektiv. Dock går teman kring föräldraroll och uppfostringsstil in i de samhällsorienterande faktorerna, eftersom det är lagar och regler och förväntningar på föräldern som sätter ram för föräldrarollen och skapar diskussioner kring den under kurserna. Osäkerheten om vad som gäller i samhället skapar osäkerhet i föräldrarollen (IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a; Osman et al. 2017). Därför ligger faktorerna i den ordning de gör i följande avsnitt.

4.4.1. Fasta teman, men med flexibelt förhållningssätt

Kursledare (IC kursledare 2018) förespråkar att föräldraskapsstödet utgår från en fast uppsättning träffar. Det ger en bra bas för kursledarna, samt en möjlighet för kvalitetssäkring. Däremot är det viktigt att löpande behovsinventera i den aktuella deltagargruppen (Als Research 2012), vilket har sagts innan i denna rapport.

I de fall en manual används är det mycket viktigt att det ändå ges utrymme för lokal anpassning till de aktuella deltagarna så att deras behov av frågeställningar vävs in i de teman som ingår i programmet, eller att teman väljs utifrån deltagarnas behov i den aktuella gruppen (Hanemann 2017; Lindström 2013b). Annars uppfattas föräldraskapsstödet lätt irrelevant för deltagarna (Frederiksen et al. 2015, s.10).

4.4.2. Socialtjänsten och andra samhällsfunktioner

I stort sett alla som talar om eller skriver om föräldraskapsstöd beskriver många föräldrars rädsla för socialtjänsten och speciellt för orosanmälningar (exempelvis Sennemark 2017, s.24; Mohme 2017; Agic & Samuelsson 2014, s.12; IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a; kursdeltagare IC 2018b). Det är viktigt att ge konkreta beskrivningar av exempel när orosanmälningar görs och vad det i praktiken innebär, samt vad som är grund för omhändertagande av barn. Med korrekt information och kunskap om vad socialtjänsten gör och hur de snarare kan hjälpa familjer, kan rädsla, ryktesspridning och ett distanserade från myndigheter stävjas (Osman et al. 2016; IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a; Göteborgsregionen 2018). I de fall där myndigheter, speciellt socialtjänsten, kommer på besök till en av träffarna inom föräldraskapsstödet, bedöms det som mycket uppskattat och välbehövligt. Även gentemot ungdomsmottagningen finns missförstånd. Besök av representanter från både socialtjänst

och ungdomsmottagning ger föräldrarna möjlighet att ställa frågor direkt, vilket ger förstahandskunskap och direkta möten som raserar mycket misstro (IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a; kursdeltagare IC 2018b; Mohme 2017). En annan verksamhet som många föräldrar känner oro och ibland misstro inför, eller bara har bristande kunskap kring, är skolan och förskolan. Verksamheternas roller och funktion behöver tydliggöras (IC kursledare 2018; Hanemann 2017; kursdeltagare IC 2018a).

4.4.3. Lagar och regler med föräldra-barnperspektiv

Vilka rättigheter barn har och vilka rättigheter och skyldigheter föräldrar har, är information som behöver ges. Det har stor koppling till föräldrarnas "empowerment", alltså att själva som individer ha nödvändig kunskap för att fungera i samhället och som förälder (Osman et al. 2017; Lindström 2013b, s.18ff). Många föräldrar uppfattar att barn i Sverige lärs till självständighet, på bekostnad av föräldrars auktoritet. Maktlöshet och oro inför barnens försök att ta kontroll i familjen, tillsammans med en okunskap om vad föräldrar får göra ifråga om att bestämma över sina barn, skapar i en del familjer en ohållbar situation med otrygga föräldrar, auktoritär eller passiv föräldrastil och barn som inte får behov tillgodosedda (Osman 2017, 30f; Agic & Samuelsson 2014, s.12f). Ofta leder detta tema in på uppfostringsmetod, där ett viktigt budskap är att föräldrar i Sverige förväntas sätta gränser för sina barn. Det handlar om att hitta sätt att ha en föräldraauktoritet utan att vara auktoritär genom aga eller annan form av förnedring (Sennemark 2017, s.21ff; Osman et al. 2016; Agic & Samuelsson 2014, s.12f). Föräldrar skattar detta temat högt på användbara saker de tar med sig från föräldraskapsstödet: att de får säga nej till sina barn och att de bör ta kommandot i hemmet och kring barnens liv (Mohme 2017; Agic & Samuelsson 2014, s.12f; IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a). Att få tillgängliggjort kunskap om lagar och regler kring föräldraskap stärker kunskapsbasen som föräldrarna står på och bidrar till minskad osäkerhet både gentemot barnen och samhället. Det är en del i att med kunskap som bas, vara en aktiv och stark förälder (Sennemark 2017, s.17; Mohme 2017; kursdeltagare IC 2018a; IC kursledare 2018).

4.4.4. Föräldern som nyckelaktör: förväntningar på föräldern

Speciellt påtalar föräldrar behovet av förståelse för föräldrarnas ansvar, till skillnad från skolans, förskolans och fritids ansvar (Sennemark 2017, s.21ff; Mohme 2017; IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a; Hanemann 2017). Det kan även gälla andra instansers eller verksamheters förväntningar på föräldern. Många föräldrar är ovana att dela ansvaret för barnen med olika verksamheter (Osman 2017, s.5; kursdeltagare IC 2018a). Missförstånd leder i vissa fall till passivt föräldraskap där ansvaret för barnet läggs över på skolan och samhället. Det som behöver förmedlas är att även om det svenska samhället tar stor del i barns liv genom olika aktörer och verksamheter, är föräldern fortsatt helt ansvarig för sitt barn och är en nyckelaktör för barnet genom hela uppväxten. I det ingår förståelse för att föräldrar förväntas ta del av sitt barns fritid, skolgång med mera, och är den som lär barn gränssättning och uppfostrar barnet. Förståelse för den vardag och de miljöer som barnen lever i och vilket umgänge de har verkar vara ett viktigt tema för att motverka passiv föräldrastil och stärka föräldraauktoriteten och relationen mellan förälder och barn (Sennemark 2017, s.21ff; Mohme 2017). Föräldrarna ser som en av de viktigaste sakerna med föräldraskapsstöd att de känner sig stärkta som föräldrar i att kunna stötta sina barn kring umgänge och fritid

för att undvika att barnen hamnar snett (Frederiksen et al. 2015, s.21; Als Research 2012, s.23; IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a). En annan viktig sak är möjligheten att som förälder stötta sitt barn med skolarbetet genom att själv kunna läsa, skriva och räkna på svenska och modersmålet (Hanemann 2017).

4.4.5. Barns utveckling, relation förälder-barn, uppfostran

En del av föräldraskapsstödet innehåller som flera pekar på är mindre samhällsorienterande. Det handlar om föräldrastil, uppfostran och konflikthantering inom familjen. Men som nämnts ovan hänger dessa frågor ihop med lagar och regler och förväntningar på föräldrarna. Olika uppfostringsstilar är sådant föräldrarna frågar mycket om, och har mycket oro och funderingar kring (Lindström 2013b; kursdeltagare IC 2018a; IC kursledare 2018). Kombinationen relationsbygge och rättigheter/skyldigheter och olika uppfostringsstil är det som stärkt föräldrarna mest enligt flera (Osmans 2017; Als Research 2012, s.22f; IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a).

Flera föräldraskapsstöd förmedlar vikten av goda, tillitsfulla relationer inom familjen och en trygg hemmiljö som skydd mot riskfaktorer i livet (så som stressfylld uppväxt till följd av migration, otryggt boende, fattigdom, med mera).

En stor del i detta är att motverka hårda auktoritära uppfostringsmetoder och olika former av våld, speciellt gällande föräldrar till tonåringar, och istället prata om att lyssna på barnets perspektiv och frågor och ge en förklaring till gränssättningar som görs. (Frederiksen et al. 2015, s.19; Als Research 2012, s.23; IC kursledare 2018; kursdeltagare IC 2018a; kursdeltagare IC 2018b). Faktorer som föräldrar poängterar att de fått med sig från föräldraskapsstöd är att de har funnit verktyg att återkomma till en fungerande föräldraauktoritet och goda relationer och stärkta band till sina barn (Agic & Samuelsson 2014, s.13f; IC kursledare 2018; Osman 2017; Als Research 2012, s.22; kursdeltagare IC 2018a). Här fyller konkreta verktyg i konflikthantering en roll. Situationsanpassade exempel för att beskriva hur olika situationer kan lösas utan våld eller kränkningar är bra.

Denna del handlar dels om att bygga kunskap om normer och rättigheter, men kanske mer om att stötta i föräldraförmåga och självförtroende i en ny kontext med ganska stora krav på en relativt mjuk föräldrastil där föräldrar lyssnar in barnets perspektiv. Det verkar som om poängen är att få utbyta erfarenheter om hur olika situationer med barnen kan hanteras och hur föräldrar konkret kan jämkna traditioner kring föräldrastil som föräldrarna bär med sig med de krav på barns frihet och jämställdhet som den svenska kontexten innebär.

Att alltför ensidigt tala om barnens rätt till självständighet, kan ge effekten att föräldrarna känner sig motarbetade av föräldraskapsstödet (Agic & Samuelsson 2015, s.10). Att istället lyfta fram det skadliga i hård uppfostran och bristande jämställdhet mellan flickor och pojkar har visat sig vara en fungerande väg (IC kursledare 2018). Det är ett vinnande koncept att avstå från att blanda in olika kulturers normer eller olika religioners värdegrunder, och snarare fokusera på barnperspektivet utifrån barnkonventionen, när teman kring barns rätt till frihet och grader av föräldrakontroll diskuteras. Barns bästa och vad som underlättar deras utveckling är en bra utgångspunkt (IC kursledare 2018).

4.4.6. Bemöta känsliga ämnen

Att bemöta och ta upp känsliga ämnen är viktigt. Samtidigt behöver det ske på ett sätt som inte blir pekpinne-aktigt (Frederiksen et al. 2015). Föräldraskapsstöd kan i bästa fall vara en trygg plats att diskutera känsliga ämnen, med kursledare som både förstår hur det kan vara att vara ny i Sverige och har en stark förankring i det svenska samhället. En framgångsfaktor är alltså att inte väja för känsliga ämnen, utan att ha strategier för att förmedla ämnena så att de faller i god jord (se ovan avsnitt om kulturell anpassning och dialog).

Ämnen som ofta är känsliga och som vällar mycket diskussion, men också efterfrågas av deltagare (Als Research 2012, s.23; IC kursledare 2018; Mohme 2017; Frederiksen et al. 2015, s.19; kursdeltagare IC 2018b), är:

- Jämställdhet mellan flickor och pojkar, att de har rätt till fritid på samma sätt och bör behandlas lika i familjerna
- Individuell frihet, speciellt tonårsbarnens
- Sexualitet hos tonårsbarn
- Hedersrelaterade frågor

Speciellt för dessa teman är det viktigt och fungerar att utgå från barns utveckling och barnperspektivet, och att som sagts ovan framför allt frikoppla diskussioner om religion och kultur från barnuppfostran (IC kursledare 2018). Även Föräldraskap i Sverige utgår uttryckligen från barnkonventionen som grund för kursens teman (Edbacken 2018, s.11).

4.5. Erfarna, kunniga och intresserade kursledare

Många av framgångsfaktorerna bygger på det kursledarna, i form av brobyggare och nyckelaktörer, konkret gör och lyckas förmedla under kurstillfällena. Den individuella lämpligheten är alltså viktig, där det krävs genuint intresse av att förmedla föräldraskapsstödet innehåll och ett genuint intresse för föräldrarna och deras behov och situation. Därutöver är det önskvärt med dubbel kulturell kompetens, som diskuterats ovan. (Frederiksen et al. 2015; Als Research 2012, s.12; Mohme 2017; Hanemann 2017). För att få dessa kursledare på plats finns det en del faktorer att ta hänsyn till.

4.5.1. Kunskapsöverföring och utbildning

Kursledarna är, som tidigare avsnitt visat på, nyckelaktörer för att förmedla föräldraskapsstöd. De har därför stort inflytande på de kurser och program som ges och hur träffarna utformas. För att kvalitetssäkra föräldraskapsstöd pekar flera på vikten av en gedigen kursledarutbildning (Mohme 2017; Als Research 2012; IC kursledare 2018). Utbildningen av ledarna bör fokusera på förmedling och metod minst lika mycket som innehållet i föräldraskapsstödet (Als Research 2012, s.18). Många kursledare har efter lång erfarenhet byggt upp konkreta strategier för att förmedla olika teman och få igång goda samtal. Därför är det viktigt med erfarenhetsutbyte och vidareförmedling av individuella kursledares erfarenheter och kunskaper (IC kursledare 2018). Användning av en manual eller i alla fall ett fast kursupplägg med bestämda teman att utgå från har upplevts tryggt och stödjande av kursledare (Frederiksen et al. 2015, s.10; Als Research 2012, s.9f; IC kursledare 2018). Den bör enligt flera kursledare vara översatt till de språk som kursledarna är trygga i, för att den ska kunna vara till hjälp (Als Research 2012, s.18).

4.5.2. Stöttning

Handledning av något slag, erfarenhetsutbyte och avlastning mellan kursledare efterfrågas. Ofta får kursledare se och höra och ta del av en del svåra historier, som de kan behöva bearbeta (IC kursledare 2018). "MindSpring" har psykologträffar för kursledarna vilket varit uppskattat och skapat större trygghet i kursledarrollen (Als Research 2012, s.33f). "Family Learning" har kontinuerlig fortbildning och erfarenhetsutbyte (Hanemann 2017).

4.5.3. Rekrytering genom kontaktnät

I den mån en aktör vill ha kursledare med dubbel kulturell kompetens och som kan matchas med deltagarna i föräldraskapsstödet, har många gått genom personliga kontaktnät i lokalsamhället. Ofta är det en kommunal tjänsteperson som har någon kontakt i någon etnisk förening exempelvis, som kan vara en start (Mohme 2017). De etniska föreningarna är ofta en ingång, där nyckelpersoner och eldsjälar finns som redan känner många i lokalsamhället på en plats och åtnjuter förtroende hos många (Mohme 2017).

En del program använder ideella kursledare, speciellt om stödet förmedlas via ideell sektor (Mohme 2017; Frederiksen et al. 2015). Det ställer extra krav på kvalitetssäkring genom utbildning i respektive program (Als Research 2012, s.10). Att snarare anställa kursledarna kan innebära en annan kvalitetssäkring och långsiktighet i kursledarskapet (Mohme 2017).

4.5.4. Tjänstepersoner

Det är inte alla som rekryterar specifika kursledare, utan i många program eller kurser är kursledarna kommunala tjänstepersoner, förskollärare eller andra anställda i olika verksamheter, ibland med och ibland utan den dubbla kulturella kompetens som beskrivits och förmåga att bedriva stödet på modersmål. Föräldraskapsstödet är då en del i deras yrkesutövning och de har bedömts lämpliga både genom sin yrkesroll (erfarenhet och kännedom om målgruppen) och ibland därutöver genom sin bakgrund i de länder och språk som deltagarna kommer från (Hanemann 2017; IC kursledare 2018).

Utvärderingar av olika relevanta föräldraskapsstöd

Delprojekt 1: Översättning och implementering av föräldrastödsprogram.

I B. Sandin & D. Bergnehr (red.) *Föräldrastöd i mångkulturella möten, Slutrapport, februari 2014* (s. 5–15).
Agic, H. & Samuelsson, T. (2014). Linköping: Linköpings universitet. Hämtad från
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/70504ae23bf4413791b2e65884f0bd15/forskarrapport-linkoping-2014.pdf>

Föräldrastödsprogram för utrikesfödda föräldrar: Vad händer när manualbaserade föräldrastödsprogram översätts och implementeras i svensk kontext? Agic, H. & Samuelsson, T. (2016). *Socialmedicinsk tidskrift* 5/2015. Hämtad från <http://www.socialmedicinsk.tidskrift.se/index.php/smt/article/viewFile/1241/1165>

Slutevaluering af projekt ”MindSpring – Forældregrupper for asylsøgere og flygtige.

Als Research. Als Research (2012). Hämtad från <http://www.alsresearch.dk/uploads/Publikationer/MindSpringNy.pdf>

Exploring mental distress among immigrant mothers participating in parent training.

Bjørknes, R., Larsen, M., Gwanzura-Ottemöller, F. & Kjøbli, J. (2015). *Children and Youth Services Review*, 51, 10–17.
<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2015.01.018>

Practising proportionate universalism – a study protocol of an extended postnatal home visiting programme in a disadvantaged area in Stockholm, Sweden.

Burström, B., Marttila, A., Kulane, A., Lindberg, L. & Burström, K. (2017). *BMC Health Services Research*, 17:91. doi: 10.1186/s12913-017-2038-1

MindSpring-forældregrupper - Resultater og erfaringer fra et pilotprojekt i fem udsatte boligområder i København.

Frederiksen, N., Brink Larsen: & Mortensen, M. (2015).
Center for bolisocial udvikling CFBU. Hämtad från <https://www.cfbu.dk/udgivelser/rapport-mindspring-foraeldregupper/>

Rinkeby hembesöksprogram – ett utökat hembesöksprogram i samarbete mellan barnhälsovården och socialtjänsten.

Mellblom, J., Arvidsson, H., Fredriksson, T. & Tordai, M. (2018). Stockholm: Karolinska Institutet

Family Learning – Learning Together, Sweden. Hanemann, U. (red.) (2017). UNESCO Institute for Lifelong Learning. Hämtad från <https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-o/family-learning-learning-together-sweden>

Literacy in multilingual and multicultural contexts: Effective Approaches to Adult Learning and Education. Hanemann, U. & Scarpino, C. (2016). UNESCO Institute for Lifelong Learning. Tillgänglig på <https://uil.unesco.org/literacy/practices-database/literacy-multilingual-and-multicultural-contexts-effective-approaches>

Familjepeppen – en familjestödssatsning i Umeåregionen. Umeå: Umeåregionen. Hägglöf, B. (red.) (2013). Hämtad från <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:641002/FULLTEXT01.pdf>

Effectiveness of the incredible years parenting program for families with socioeconomically disadvantaged and ethnic minority backgrounds.

Leijten, P., Raaijmakers, M.A., Orobio de Castro, B., van den Ban, E. & Matthys, W. (2015). *Journal of Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 46:1, 59-73. <http://dx.doi.org/10.1080/15374416.2015.1038823>

Älskade barn: Folkbildning med föräldrar i ett nytt land.

Mohme, G. (2017). Studiefremjandet. <https://www.studiefremjandet.se/globalassets/studie-om-alskade-barn-feb18.pdf>

Effects of a culturally tailored parenting support programme in Somali-born parents' mental health and sense of competence in parenting: a randomised controlled trial.

Osman, F., Salari, R., Klingberg-Allvin, M., Schön, U-K. & Flacking, R. (2017). *BMJ Open*, 2017:7. Hämtad från <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29222136>

Utvärdering av Integrationscentrums nya verksamheter.

Sennemark, E. (2017). Göteborg: Contextio Ethnographic AB

5. Avrundning

Det finns många olika program för föräldraskapsstöd av sorten gruppbaseade träffar som vänder sig till antingen nyanlända föräldrar, eller en delvis breddad grupp av utrikes födda föräldrar, där det gemensamma behovet av stöd är att som förälder få vägledning i att orientera sig i det svenska samhället och kontexten. Exempel på sådana föräldraskapsstöd beskrivs i Bilaga 1, där varje program beskrivs kortfattat både som tabell och i löpande text. De beskrivna programmen utgör inte en systematisk genomgång av föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar, utan inkluderar några utarbetade program för föräldraskapsstöd för den aktuella målgruppen. De är aktuella och används i en skandinavisk kontext och har visat sig ha effekt i form av föräldranöjdhet. Innehållsligt och metodmässigt skiljer programmen sig åt; olika val har gjorts kring fokus på antingen samhällsorientering eller relationsbygge och föräldrastilar. Några har en blandning av dessa.

Som sagts inledningsvis är gruppbaseade föräldraskapsstöd ett av många sätt att stötta föräldrar. Många kommuner arbetar på olika sätt genom olika samverkanslösningar eller specialinsatser gentemot målgruppen nyanlända föräldrar och/eller en breddad grupp av föräldrar som behöver orientering kring föräldraskap i den svenska kontexten och som ofta är svåra att nå med föräldraskapsstöd som inte är riktat specifikt mot målgruppen. I exempelvis Trollhättan används kulturtolkar som en överbryggarfunktion mellan invånare och socialtjänst gentemot grupper som är svåra att nå (Tallberg 2018). Rinkebymodellen erbjuder föräldrar en utökning av det ordinarie hembesöksprogrammet som barnavårdscentralens (BVC) har för förstagångsföräldrar i Sverige och det utförs i samverkan mellan socialtjänst och BVC. Det inbegriper information om barns utveckling i olika stadier, samspel med barn, lekens betydelse samt vilka instanser som finns som stöd för familjer och i vilka situationer det är lämpligt att söka stöd. Stöttning till föräldrarna förväntas bidra till hälsosam uppväxt för barnet. Stödet har erbjudits alla förstagångsföräldrar på en vårdcentral i Rinkeby i Stockholm (Burström et al. 2017). Modellen har nyligen börjat användas i Göteborg där även föräldrar som får sitt första barn i Sverige (även om de har barn sedan innan), erbjuds stödet.

Det finns ett ökat intresse att använda föräldraskapsstöd för att exempelvis utjämna olikheter i hälsa mellan olika invånargrupper. Jämlikt Göteborg (2017) och den nationella strategin som förnyades och breddades 2018 (Regeringskansliet 2018) är exempel på det. Många kommuner har mer eller mindre självskapade initiativ och samarbeten i olika initiativ till föräldraskapsstöd för målgruppen föräldrar med behov av stöd i att orientera sig kring sitt föräldraskap i den svenska kontexten. Ett exempel på att försöka samordna föräldraskapsstöd till den målgruppen är projektet Föräldrastöd för nyanlända i Göteborgsregionen. Där följeforskas olika initiativ kring föräldraskapsstöd, inklusive Integrationscentrums modell, med förhoppningen att kunna samordna stödet för nyanlända föräldrar, eller en delvis breddad målgrupp, inom Göteborgsregionen.

Flera utvärderingar av olika föräldraskapsstöd för utrikes födda föräldrar har visat på god effekt gällande deltagarnas ökade föräldraförmåga, minskade stress och förbättrade mentala hälsa (Osman et al. 2017; Mohme 2017; Als research 2012 med flera). Samtidigt pekar en del forskning på bristande effekt när stöden vänder sig till just utrikes födda

föräldrar (se Bjørknes et al. 2015 och Leijten et al. 2017 i box med samlade utvärderingar), även om den forskningen har bedrivits på andra program än de som är med i denna sammanställning. En kritisk studie belyser den ofrånkomliga anpassning av föräldrastil som föräldraskapsstöd innebär, och visar på faktorer som motverkar att fokus hamnar på just föräldrarnas anpassning till ett ”svenskt” sätt att vara (Agić & Samuelsson 2016).

De olika initiativen och användningen av olika program och egna vidareutvecklingar av olika program, gör att ökad utvärdering och forskning om föräldraskapsstöd är viktigt för att säkerställa att de stöd som ges också ger önskade effekter och uppskattas av de föräldrar som tar del av stöden.

Ytterligare rapporter med beskrivningar av relevanta föräldraskapsstöd

Lovende integrationsindsatser på børn og unge-området: En systematisk

forskningskortlægning. Fuglsang Olsen, R., Larsen, K.S., Graa Andreasen, A., Lindegaard Andersen, H., Liversage, A. & Viinholt Nielsen, B.C. (2018) Köpenhamn: VIVE – Viden til Velfærd Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. Tillgänglig på <https://www.sfi.dk/publikationer/lovene-integrationsindsatser-paa-boern-og-unge-omraadet-15480/>

Lovende integrationsindsatser for børn og unge – 15 konkrete eksempler. Et inspirationskatalog udarbejdet af VIVE for SIRI. Fuglsang Olsen, R., Larsen, K.S., Johansson, G. & Liversage, A. (2018). Köpenhamn: VIVE - Viden til Velfærd Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Kartläggning av föräldrastödsprogram inom Göteborgs Stad.

Jämlikt Göteborg (2017). Göteborg: Göteborgs stad

En dag om föräldrastöd: Om föräldrastöd till tonårsföräldrar, föräldrar som är nya i Sverige och föräldrar till barn med funktionshinder

(Rapport 2014:05). Länsstyrelsen Västra Götalands län (2014). Hämtad från <https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/tjanster/publikationer/2014/en-dag-om-foraldrastod.html>

Nordens välfärdscenters hemsida: <https://nordicwelfare.org/integration/>

Mötesplats IFO 2018 – En sammanfattning i ord och bild.

Göteborgsregionen (2018). Göteborg: Göteborgsregionen. Hämtad från <https://goteborgsregionen.se/motesplatsifo>

Nordens barn: Tidiga insatser för barn och familjer. Inspirationshäfte. Resultat från projektet Tidiga insatser för familjer.

Marklund, Kristin & Simic, Nino (red) (2012). Stockholm: Nordens välfärdscenter. Hämtad från https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2017/10/TidigaInsatser_enk_samlade.pdf

Kartläggning föräldrastöd – slutredovisning

(Dnr 801-1483-2016). Länsstyrelsen Östergötland (2016). Länsstyrelsen Östergötland. Hämtad från <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1dfa69ad1630328ad7c4b16/1526067993974/Slutredovisning%20-%20F%C3%B6r%C3%A4ldrast%C3%B6d.pdf>

Referenslista

- Agic, H. & Samuelsson, T. (2014). Delprojekt 1: Översättning och implementering av program för föräldraskapsstöd. I B. Sandin & D. Bergnehr (red.) *Föräldrastöd i mångkulturella möten, Slutrapport, februari 2014* (s. 5–15). Linköping: Linköpings universitet. Hämtad från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/70504ae23bf4413791b2e65884f0bd15/forskarrapport-linkoping-2014.pdf>
- Agic, H. & Samuelsson, T. (2016). Program för föräldraskapsstöd för utrikesfödda föräldrar Vad händer när manualbaserade program för föräldraskapsstöd översätts och implementeras i svensk kontext? *Socialmedicinsk tidskrift* 5/2015. Hämtad från <http://www.socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/viewFile/1241/1165>
- Als Research (2012). *Slutevaluering af projekt "MindSpring – Forældregupper for asylsøgere og flygtninge*. Als Research. Hämtad från <http://www.alsresearch.dk/uploads/Publikationer/MindSpringNy.pdf>
- Arora-Jonsson, S. (2017). Development and integration at a crossroads: culture, race and ethnicity in rural Sweden. *Environment and Planning* 49:7. 1594–1612. <https://doi.org/10.1177/0308518X17701130>
- Burström, B., Marttila, A., Kulane, A., Lindberg, L. & Burström, K. (2017). Practising proportionate universalism – a study protocol of an extended postnatal home visiting programme in a disadvantaged area in Stockholm, Sweden. *BMC Health Services Research*, 17:91. doi: [10.1186/s12913-017-2038-1](https://doi.org/10.1186/s12913-017-2038-1)
- Borevi, K., Jensen, K. & Mouritsen, P. (2017). The civic turn of immigrant integration policies in the Scandinavian welfare states. *Comparative Migration Studies* 5:9. <https://doi.org/10.1186/s40878-017-0052-4>
- Edbacken, J. (2018). *Föräldraskap i Sverige: samhällsorienterande gruppträffar för utrikesfödda föräldrar* (Slutrapport augusti 2018). Stockholm: Stockholms stad
- Folkhälsomyndigheten (2014). *Föräldrar spelar roll: Vägledning i lokalt och regionalt föräldrastödsarbete*. Folkhälsomyndigheten. Hämtad från <http://www.mfof.se/sv/foraldraskapsstod/FSS-Publikationer/>
- Folkhälsomyndigheten (2013). *Föräldrastöd – är det värt pengarna? Hälsoekonomiska analyser av program för föräldraskapsstöd*. Folkhälsomyndigheten. Hämtad från <http://www.mfof.se/sv/foraldraskapsstod/FSS-Publikationer/>
- Frederiksen, N., Brink Larsen, & Mortensen, M. (2015). *MindSpring-forældregupper - Resultater og erfaringer fra et pilotprojekt i fem udsatte boligområder i København*. Center for bolisocial udvikling CFBU. Hämtad från <https://www.cfbu.dk/udgivelser/rapport-mindspring-foraeldregupper/>
- Frid, A. (2018). *Konstruerad integration: Strukturell påverkan, traditionsbundet fokus och uppdelad politik* (Masteruppsats). Göteborg: Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet
- Göteborgsregionen (2018). *Mötesplats IFO 2018 – En sammanfattning i ord och bild*. Göteborg: Göteborgsregionen. Hämtad från <https://goteborgsregionen.se/motesplatsifo>

Hanemann, U. (red.) (2017). *Family Learning – Learning Together, Sweden*. UNESCO Institute for Lifelong Learning. Hämtad från <https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-o/family-learning-learning-together-sweden>

Hägglöf, B. (red.) (2013). *Familjepeppen – en familjestödssatsning i Umeåregionen*. Umeå: Umeåregionen. Hämtad från <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:641002/FULLTEXT01.pdf>

Jämlikt Göteborg (2017). *Kartläggning av program för föräldraskapsstöd inom Göteborgs Stad*. Göteborg: Göteborgs stad

Lindström, A. (2013a). Strategier för integration – behovet av föräldrastöd hos föräldrar med utländsk bakgrund. I B. Hägglöf (red.) *Familjepeppen – en familjestödssatsning i Umeåregionen*, s. 22 - 24. Umeå: Umeåregionen. Hämtad från <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:641002/FULLTEXT01.pdf>

Lindström, A. (2013b). *Riktat föräldrastöd till utlandsfödda? Ledare för program för föräldraskapsstöd och utlandsfödda ger sin syn på målsättningar, behov och information*. (Research reports in social work, Nr 55). Umeå: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet. Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:762266/FULLTEXT02>

Marklund, K. & Simic, N. (red) (2012). *Nordens barn: Tidiga insatser för barn och familjer. Inspirationshäfte. Resultat från projektet Tidiga insatser för familjer*. Stockholm: Nordens välfärdscenter. Hämtad från https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2017/10/TidigaInsatser_enk_samlade.pdf

Mohme, G. (2017). *Älskade barn: Folkbildning med föräldrar i ett nytt land*. Studieförbundet. <https://www.studieforamjandet.se/globalassets/studie-om-alskade-barn-feb18.pdf>

Olsson, J. (2018). *Situationen för nyanlända barn i familj – med fokus på sociala frågor och socialtjänstens roll: En kartläggning i de 13 kommunerna i Göteborgsregionen*. Göteborg: Göteborgsregionen, FoU i Väst. <https://goteborgsregionen.se/download/18.f091c25163fbefd2b03c32/1528956816460/nyanlanda-barn-i-familj.pdf>

Osman, F. (2017). *Ladnaan: Evaluation of a Culturally Tailored Parenting Support Program to Somali-born Parents* (Doktorsavhandling). Stockholm: Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Karolinska institutet. Hämtad från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1167648/FULLTEXT01.pdf>

Osman, F., Klingberg-Allvin, M., Flacking, R. & Schön, U-K (2016). Parenthood in transition: Somali-born parents' experiences of and needs for parenting support programmes. *BMC Int Health Hum Rights*, 16:7. <https://doi.org/10.1186/s12914-016-0082-2>

Osman, F., Salari, R., Klingberg-Allvin, M., Schön, U-K. & Flacking, R. (2017). Effects of a culturally tailored parenting support programme in Somali-born parents' mental health and sense of competence in parenting: a randomised controlled trial. *BMJ Open*, 2017:7. Hämtad från <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29222136>

Regeringskansliet (2018). *En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*. (Artikelnr: S2018.013). Hämtad från

<https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2018/09/en-nationell-strategi-for-ett-starkt-foraldraskapsstod/>

Sennemark, E. (2017). *Utvärdering av Integrationscentrums nya verksamheter*. Göteborg: Contextio Ethnographic AB

Sennemark, E. & Moberg, A. (2014). *Utvärdering av samhällsorientering för nyanlända i Göteborgsregionen*. Göteborg: Göteborgsregionens kommunalförbund. Hämtad från https://goteborgsregionen.se/download/18.6e4b36f3143eeb05fcc72/1453112218056/2014_samhallsorientering.pdf

Socialstyrelsen (2014). *Effekter av föräldrastöd: Redovisning av en nationell utvärdering på uppdrag av Socialstyrelsen*. Socialstyrelsen. Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-11-12>

Tallberg, A. (2018). *Kampen för att vara förälder i ett nytt land: Om familjemönster, social mobilisering och empowerment bland somaliska föräldrar i Trollhättan* (Studentuppsats). Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Hemsidor

Dansk Flygtningehjælp, a. *Baggrund* [hemsida]. <https://mindspring-grupper.dk/om-mindspring/baggrund> (hämtad 2018-12-21)

Dansk Flygtningehjælp, b. *MindSpring-metoden* [hemsida]. <https://mindspring-grupper.dk/om-mindspring/metoden> (hämtad 2018-12-21)

Nordens välfärdscenter (2018). *Älskade barn – studiecirklar om hur det är att leva som familj i Sverige* [hemsida]. Senast uppdaterad 26 oktober 2018. <https://nordicwelfare.org/integration-norden/exempel/alskade-barn-studiecirklar-om-hur-det-ar-att-leva-som-familj-i-sverige/> (hämtad 2018-12-21)

Socialstyrelsen, a. *COPE (Community Parent Education)* [hemsida]. <http://www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/sokimetodguidenforsocialtarbete/cope> (hämtad 2018-12-21)

Svenska COPE Centret, a. *Om programmet* [hemsida]. <http://www.svenskacope.se/index.php/information-om-cope-mainmenu-51/om-programmet-mainmenu-88> (hämtad 2018-12-21)

Svenska COPE Centret, b. *Metodens användning i Sverige* [hemsida]. <http://www.svenskacope.se/index.php/information-om-cope-mainmenu-51/metodens-anvning-mainmenu-89> (hämtad 2018-12-21)

Svenska COPE Centret, c. *Beställning av material* [hemsida]. <http://www.svenskacope.se/index.php/information-om-cope-mainmenu-51/best-material-mainmenu-63> (hämtad 2018-12-21)

Bilaga 1 Beskrivningar av föräldraskapsstöd

Här följer en beskrivning av ett antal program för föräldraskapsstöd som är aktuella sett till användning i svensk kontext. Det är tydligt att de dels har en hel del gemensamt, vilket sammanställningen av framgångsfaktorer ovan i rapporten visar. Det är också tydligt att det går att ha olika varianter; programmen nedan uppges fungera i den bemärkelsen att föräldrarna uppger sig ha blivit stärkta av föräldraskapsstödet de fått. Samtliga föräldraskapsstöd är frivilliga.

Tabell 1 är ger en snabb översikt, medan beskrivningen i löpande text är mer uttömmande.

COPE Community Parent Education program

COPE är utvecklat i Kanada och är ett välanvänt program både som riktat och generellt program för föräldraskapsstöd. Det riktar sig till föräldrar med invandrarbakgrund eller nyanlända föräldrar. Det används i Sverige i olika verksamheter som elevhälsa, skola, socialtjänst och BUP, med mera sedan 2001. COPE kopplas också på SFI-utbildningen i Alingsås och Malmö (Göteborgsregionen 2018, s.13; Svenska COPE Centret, b).

Information om COPE har hämtats från: Socialstyrelsen (2014), Socialstyrelsens hemsida (a,b), Svenska COPE Centrets hemsida (a,b) och Agic & Samuelsson (2014). Det har utvärderats etnografiskt av Agic & Samuelsson (2016).

Temainriktning: COPE fokuserar på föräldraförmåga och beteende, relationsbygge förälder-barn och konflikthantering. I de fall där COPE används för nyanlända läggs samhällsorienterande delar till, med fokus på svensk lagstiftning kring barns rättigheter även om det inte ingår i grundupplägget. Exempelvis har Alingsås kommuns socialtjänst utvecklat COPE med samhällsorienterande teman utifrån identifierade behov hos målgruppen, som en del av enskilt, riktat förebyggande stöd för nyanlända familjer (Göteborgsregionen 2018, s.13).

Syfte: Föräldrar som bättre kan hantera sina barns beteenden och konfliktfyllda situationer som uppstår i vardagen. Stärka föräldrarna genom erfarenhetsutbyte och stödjande nätverk. Förståelse för vikten av en mjukare uppfostransstil, barns självständighet och individuella frihet.

Åldersspann på deltagarnas barn: 3–12 eller tonåringar.

Målgrupp: Svenskspråkiga grupper, föräldrar med invandrarbakgrund, satsningar i invandrartäta områden. Används även för nyanlända föräldrar.

Form: Storgrupp med 25–30 föräldrar. En gång i veckan, 2 timmar per träff, 10 tillfällen.

Metod (språk, diskussion med mera): COPE bygger på en manual, som samtalsledarna ska följa. Varje träff behandlar en föräldrast strategi med grund i en film eller övning kring problem- eller konfliktsituation, med diskussion kring olika konkreta sätt att hantera situationen i både mindre grupper och storgrupp. Rollspel och hemuppgifter används. Språk som används är dels svenska med tolk, dels med samtalsledare på olika modersmål (somaliska, arabiska, romani med flera) där manual, filmer och kort med övningar och föräldrast strategier översatts.

Kursledarna: Kursledarna är tjänstemän som utför COPE-program som del av sin yrkesroll. Exempelvis pedagoger, sjuksköterskor eller familjebehandlare, med utbildning i COPE-programmet.

Ladnaan

Fatumo Osman (2017) har utifrån behovsinventering (Osman et al. 2016) av den somaliska gruppens behov av föräldraskapsstöd i Sverige, nyligen utformat ett program som är en vidareutveckling av Connect (ett program som handlar om anknytning förälder-barn). Programmet har också utvärderats (se Osman et al. 2017). Ännu har programmet endast tagits fram och testats i en kommun i Sverige, där forskningen kring Ladnaan bedrivits.

Ladnaan riktar sig specifikt till en viss språklig och kulturell grupp, somalisktalande, som har varierande vistelsetid i Sverige men fortsatt behov av stöd i att orientera sig i det svenska samhället.

Temainriktning: Tvådelad inriktning med fokus på att motverka upplevd stress och psykisk ohälsa hos föräldrarna: föräldrastil och föräldraskap med fokus på relationen förälder-barn, kommunikation och konflikthantering (programmet Connect) samt föräldrarelaterad samhällsinformation i två träffar kring lagliga rättigheter/skyldigheter samt de sociala, normativa förväntningarna på föräldraskap i Sverige.

Syfte: Att stärka föräldrarna i att se hur de kan utveckla sin föräldraförmåga i kontexten Sverige och foga ihop hemlandets kultur och värderingar med svenska samhällets lagar, regler och normer kring föräldraskap och barn. Minska föräldrars psykiska ohälsa och stress.

Åldersspann på deltagarnas barn: Ospecificerat.

Målgrupp: Föräldrar i den somaliska gruppen med behov av att få stöd i föräldraskapet.

Form: 12 veckors kurs, 1–2 timmar per träff en gång i veckan. Varierande gruppstorlek, men grupper på cirka 12–17 deltagare har använts. Platsen för kursen var inom deltagarnas närområde.

Metod (språk, diskussion med mera): Ett standardiserat program på somaliska. Fokus ligger på kulturell anpassning genom modersmål utan tolk, metaforer och exempel från hemspråket och somalisk tradition. Den kulturella anpassningen i förmedling av samhällsorienterande teman lyfts fram som en viktig komponent.

Kursledarna: Samtliga har somalisk bakgrund och stor kunskap om och är väl förankrade i det svenska samhället. Två kursledare för varje tillfälle.

Älskade barn

Älskade barn har utformats under 2013–2016 för utrikesfödda föräldrar med varierande vistelsetid i Sverige, utifrån erfarenheter av ett föräldrastödsprojekt i Järva, Stockholms län. Det används också för asylsökande i några fall. Älskade Barn förvaltas av Studieförbundet och bedrivs som studiecirkel. Det bedrivs ofta i samarbete med kommuner i Sverige. Information om Älskade Barn är hämtat från Mohme (2017) och Nordens Välfärdscenter (2018).

Temainriktning: Att vara förälder i Sverige, från graviditet till tonårsliv med samtal om barns utveckling. Fokus ligger på barnets miljöer, skolan, fritid, normer och värderingar och framtid. Grund för temavalen är FN:s barnkonvention.

Syfte: Att ge möjlighet för föräldrar att diskutera och utbyta erfarenheter om att leva som familj i Sverige. Stärkta föräldrar genom kunskap och gemenskap.

Åldersspann på deltagarnas barn: Ospecificerat.

Målgrupp: Utrikesfödda föräldrar, somalisk-, arabisk- eller svensktalande. Tillägg finns för asylsökande.

Form: Sex träffar i små grupper samt tilläggsträffar för asylsökande och om att vänta barn.

Metod (språk, diskussion med mera): Älskade Barn ges antingen på modersmål (arabiska eller somaliska) eller svenska, med eller utan tolk. Ett stort antal teman är samlade i ett material, inklusive bildstöd, som sätts samman till träffar av kursledaren. Fördjupningsträffar om flickors och pojkers lika rättigheter och om att vänta och föda barn i Sverige, finns att lägga till. Folkbildningsmetodik med erfarenhetsutbyte och samtal är fokus, där föräldrarnas önskemål om samtalsämnen styr vilka teman som tas med. Materialet för asylsökande är översatt till dari, tigrinja, arabiska och engelska.

Kursledarna: Studiefremjandet utbildar kursledare, som sedan håller i cirklarna. De rekryteras ofta genom lokala etniska föreningar, och stort fokus läggs på personlig lämplighet och förtroende hos målgruppen. Personer som är nyckelaktörer väljs ofta. Kursledarna är ideellt engagerade, men får ofta en viss ersättning. Kursledarna har ofta, men inte alltid, samma kulturella och språkliga bakgrund som deltagarna.

Föräldraskap i Sverige

Edbacken (2018) beskriver Föräldraskap i Sverige. Stockholms stad och Länsstyrelsen Stockholm har nyligen tagit fram programmet för utrikes födda föräldrar, med varierande vistelsetid i Sverige. Det bygger på behovsinventering hos målgruppen kring efterfrågat föräldraskapsstöd. Programmet har nyss börjat användas i Stockholms läns kommuner och följs upp av Karolinska institutet.

Temainriktning: Samhällsorientering med föräldra- och barnfokus. Föräldrarollen diskuteras också om behov finns. Utgångspunkt i FN:s barnkonvention och svenska lagar och regler.

Syfte: Att stötta föräldrarna i föräldrarollen genom att ge viktig kunskap om svenska samhället, som behövs för att vara stöttande föräldrar, och visa vilket stöd det finns för familjer inom olika verksamheter.

Åldersspann på deltagarnas barn: 0–18 år.

Målgrupp: Utrikesfödda föräldrar oavsett vistelsetid.

Form: 5 träffar, 2,5 timmar per träff.

Metod (språk, diskussion med mera): Kursen ges på svenska. Kursen består av ett fast upplägg med teman som samlats i en manual, med möjlighet till diskussion och reflektion. Träffarna försöker vara balanserade mellan information och dialog. Kort/bilder utifrån temana används som samtalsstöd. Varje träff har en inledning om träffens tema, med material som delas ut till deltagarna med kortfattad information på lätt svenska med illustrationer. En utvärdering och hopsamling av varje träff görs också. Lokala kartläggningar av verksamheter riktade mot familjer och föräldrar i närområdet görs och förmedlas till föräldrarna.

Kursledarna: Kursledarna är kommunala tjänstepersoner inom socialtjänst, SFI-verksamhet eller hemspråklärare med mera. Ett utbildningsmaterial är framtaget och används för utbildning av kursledare i Föräldraskap i Sverige-kurser. Det finns också en gruppledarmanual med metodtips och vägledning i kursupplägget.

MindSpring

MindSpring är utvecklat och använt i Nederländerna och vidareutvecklat i Danmark. Det används av Dansk Flygtningehjælp, som är en dansk humanitär hjälporganisation, i samarbete med bland annat Köpenhamns kommun, i socialt utsatta stadsdelar och för nyanlända flyktingar i Köpenhamnsområdet samt asylsökande. Utvärderingar om MindSpring finns samlade [här](#). Information om MindSpring är inhämtat från Frederiksen et al. (2015), Als Research (2012) och Dansk Flygtningehjælps hemsida (a, b).

Temainriktning: MindSpring fokuserar på att hantera krigs- och flykterfarenheter med psykosocialt fokus; trauma, att leva i exil och identitet. Det handlar också om hur det är att uppfostra barn i ett sammanhang med delvis andra normer än föräldrarna är vana vid från hemlandet.

Syfte: Förebygga psykosocial och psykologisk problematik hos flyktingar i Danmark. Fokus läggs dock till stor del på att prata om uppfostran och familjen i en ny kontext.

Åldersspann på deltagarnas barn: Ospecificerat.

Målgrupp: Flyktingar som är föräldrar, alternativt unga som kan väntas bli föräldrar, samt asylsökande eller nyanlända flyktingar som är föräldrar. Används också i socialt utsatta och invandrartäta bostadsområden för föräldrar med invandrarbakgrund.

Form: Oftast ges kurserna utanför normal arbetstid. Åtta tillfällen, två timmar per tillfälle, med varierande gruppstorlek.

Metod (språk, diskussion med mera): Kursledarskapet är dubbelt. Dels finns en ideellt engagerad kursledare. Denne har samma ursprung kulturellt och språkligt som deltagarna. Denna person översätter också till deltagarna så att stödet förmedlas på modersmål. Utöver denna kursledare finns en stöttande funktion i form av en tjänsteperson från den kommun eller stadsdel där föräldrastödet bedrivs. Denne står för faktakunskaper om det danska samhället.

En manual med teman för träffarna är fastställd. Erfarenhetsutbyte och att dela tankar med varandra är en del av träffarna genom att varje tema följs av att deltagarna beskriver personliga erfarenheter kopplade till temat.

Kursledarna: Utbildas av Dansk Flygtningehjælp och har en manual att utgå ifrån, med konkret information om kursens tillfällen, övningar och exempel. En av kursledarna tillhör samma bakgrund som deltagarna och har flyktingbakgrund och deltar ideellt som kursledare. Den andra kursledaren är anställd inom kommunen.

Family Learning

Detta program beskrivs av Hanemann (2017). Det har utvecklats i Linköpings kommuns utbildningsförvaltning i samarbete med Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (Mföf). Den svenska versionen bygger vidare på en brittisk och irländsk förlaga, speciellt "Clare Family Learning". Det bedrivs i skolor och är riktat till föräldrar med låg läs- och skrivförmåga både på deras modersmål och svenska, för att komma åt problematik kring att barn med utrikes födda föräldrar halkar efter i skolan på grund av bristande språkkunskaper. Det är en av flera kurser för utrikes födda föräldrar i Linköping.

Temainriktning: Läs- och skrivkunskaper, räknekunskaper och svenskakunskaper hos både barnen och föräldrarna. De väver in kunskaper om svenska skolsystemet och andra samhällsorienterande frågor som föräldrarna efterfrågar, och innehållet är flexibelt utifrån varje grups behov och efterfrågan.

Syfte: Föräldrarnas ökade möjligheter att stötta barnens kunskapsinhämtning och kognitiva och känslomässiga utveckling; föräldrarnas förståelse för den nyckelfunktion de har i barnens utveckling; barnens ökade möjlighet att tillgodogöra sig kunskaperna i skolan; att barnen når kunskapsmålen.

Form: Mellan 5–10 träffar med 5–6 familjer (totalt cirka 5–15 personer).

Åldersspann på deltagarnas barn: 3–10 år.

Målgrupp: Kursledare är utbildade för arabisk- och somalisktalande föräldragrupper. Utrikes födda föräldrar i ”mångkulturella” delar av Linköping som antingen är nyanlända eller har bott längre tid i Sverige. Oftast bor föräldrarna i samma område eller distrikt och kursen ges på en lokal familjecentral, förskola eller skola. Skol- eller förskolepersonal rekommenderar Family Learning för familjer med behov.

Metod (språk, diskussion med mera): Förälder och barn lär sig tillsammans, vilket uppges fungera eftersom föräldrar och barn ofta har ungefär samma kunskapsnivå i svenska. Deltagarna i varje grupp har samma modersmål. Grupperna sätts samman med föräldrar med så lika läs- och skrivkunskaper som möjligt. En medveten del av metoden är att använda en länk-person som har samma bakgrund som föräldrarna plus ytterligare en kursledare. Svenska används generellt, men länk-personen ser till att alla deltagare förstår informationen. Utvärdering görs efter varje kurs, där både föräldrar och barn skattar vad de fått med sig från kursen.

Kursledarna: Dubbelt kursledarskap. Minst en av dem har samma språkliga bakgrund som föräldrarna. Kursledarna, som har funktionen brobyggare eller länk-personer, utbildas av Linköpings kommun och rekryteras oftast inom kommunen (de kan ha tjänster som hemspråklärare exempelvis). Det krävs att de är väl förankrade i det svenska samhället, och de har oftast bott mer än tio år i Sverige och arbetat i flera år i kommunen. Kursledarna får mycket material och instruktioner före kursen, för att inriktningen ska hållas. Kursledare utvecklar också material. De flesta kursledarna utöver länk-personerna rekryteras från Linköpings utbildningsförvaltning, och pedagogisk kompetens är ett krav. Det sker kontinuerligt fortbildning och erfarenhetsutbyte och stöttning av kursledarna några gånger per år.

Integrationscentrum (IC), Göteborgs stad

Vid IC har en arbetsgrupp bestående av kursledare och samordnare utvecklat Älskade Barn, utifrån målgruppens behov och erfarenhet inom IC efter att under flera år ha bedrivit föräldraskapsstöd för nyanlända föräldrar. Utvecklingen har pågått under 2018. Föräldrarna rekryteras från ordinarie kurs i samhällsorientering, som är en del av etableringsprogrammet för nyanlända och som ges vid IC för hela Göteborgsregionen. Föräldraskapsstödet är en valbar fördjupning av ordinarie samhällsorientering där kursen utvärderades före omarbetningen (se Sennemark 2017). Kursen följeforskas av Jeanette Olsson vid Göteborgsregionen.

Temainriktning: Samhällsorientering med föräldra- och barnperspektiv är huvudfokus, men behov av teman kring barns utveckling och föräldrarollen i Sverige har fått ökat fokus. Grund i Barnkonventionen.

Syfte: Föräldrar som är trygga i sin föräldraförmåga och föräldraskap i Sverige genom god insikt i samhällssystem, myndigheter och verksamheter samt normer och förväntningar kring föräldraskap. Erfarenhetsutbyte och ett stärkande forum för nyanlända föräldrar kring föräldern som nyckelaktör och föräldraskapsfrågor som den aktuella gruppen vill diskutera.

Form: Varierad gruppstorlek, helst 8–12 deltagare, 6 träffar på vardera cirka 2,5 timmar, oftast kvällstid.

Åldersspann på deltagarnas barn: Ospecificerad.

Målgrupp: I nuläget arabisk- eller somalisktalande nyanlända föräldrar. Föräldrarna tar del av kursen som en frivillig fördjupning av ordinarie samhällsorientering inom etableringsprogrammet.

Metod (språk, diskussion med mera): Arabiska eller somaliska. Stort fokus läggs på dialog och erfarenhetsutbyte, att lära av varandra. Teman är bestämda, men inom dem finns utrymme för behovsanpassning. Bildstöd, filmer och situationsbaserade exempel används i förmedlingen av kursens teman.

Kursledarna: Kursledarna har arbetat ett flertal år som samhällsinformatörer innan de började att även bedriva föräldraskapsstöd. De är anställda av IC, har utbildats i Älskade barn men vidareutvecklat programmet tillsammans utifrån målgruppens behov och sin samlade erfarenhet. De har antingen arabiska eller somaliska som modersmål, har själva varit nyanlända föräldrar och är väl förankrade i det svenska samhället.

Barnen i våra Hjärtan, inom Familjepeppen i Umeå

Barnen i våra hjärtan har utvecklats av Sonia Sherefay och har använts på flera håll i Sverige under lång tid. Se [Sherefays hemsida](#) med länkar till utvärderingar och användning. Författaren till denna rapport har tagit del av Umeås satsning på programmet (Lindström 2013a; Lindström 2013b; Hägglöf 2013:42). Där har Studieförbundet och Rädda barnen i Umeå utvecklat en version av Barnen i våra hjärtan som bedrivs i samverkan med SFI.

Temainriktning: Samhällsorientering med föräldra- och barnfokus, föräldrarollen i svensk kontext. Kursen kretsar kring nio teman om det svenska samhället och synen på barnet i Sverige, och de institutioner som barnet och familjen kan komma i kontakt med, exempelvis socialtjänsten och skolan (Hägglöf 2013:42). Barnkonventionen och FN:s mänskliga rättigheter är genomlysande.

Syfte: Integrationen förbättras genom att föräldrarna får den kunskap som behövs för att vara delaktiga i samhället. Föräldrarna blir stärkta i den svenska, mångkulturella kontexten.

Form: Gruppbaserad kurs.

Åldersspann på deltagarnas barn: Ospecificerat.

Målgrupp: Nyanlända föräldrar med behov av att orientera sig i den svenska kontexten.

Metod (språk, diskussion med mera): Manualbaserat kursupplägg, med flexibilitet kring uppkomna frågor och önskemål om teman från deltagarna. Grundformen är studiecirkel. Svenska används som språk i Umeå, men manualen finns översatt till somaliska, arabiska, sydkurdiska/sorani och nordkurdiska/kurmandji. Bilder och exempel används, liksom hemläxor.

Kursledare: En viss utbildning skedde, men främst användning av manualen rakt av. Kursledarna var SFI-lärare. Annars sker utbildning centralt av Sonia Sherefay för de som vill bli ledare.

Tabell 1: en sammanfattande översikt över programbeskrivningarna i detta avsnitt.

	Inriktning innehåll	Målgrupp	Barns ålder	Form	Språk och manual	Kursledare	Aktör	Utvärdering
COPE för nyanlända föräldrar	Föräldraförmåga; Barns utveckling; SO	Utrikes födda föräldrar; nyanlända	3–12 år; tonår	10 träffar á 2 tim.	Manual; svenska med tolk; modersmål	Kommun-tjänstepersoner	Socialtjänst	Agic & Samuelsson (2016)
Älskade Barn	SO; Barns utveckling; Barnkonventionen	Utrikes födda föräldrar	Ospec.	Små grupper, 6 träffar	Svenska m. tolk; modersmål. Flexibla teman	Ideella; kommunanställda. Studieförbundet utbildar.	Samverkan Studieförbundet + kommun	Mohme 2017
Ladnaan	Anknytning Föräldrastil SO	Föräldrar med somalisk bakgrund	Ospec.	12 träffar á 1–2 tim.	Modersmål, manual, Kulturspecifik förmedling	Två ledare, somalisk bakgrund	NN	Osman et al. 2017
Fös	SO Föräldraroll Barnkonventionen	Utrikes-födda föräldrar	0–18 år	5 träffar á 2,5 tim.	Svenska; manual	Kommunanställda	Stockholms stad, Länsstyrelsen Stockholm	Pågår följeforskning av KI
MindSpring	Psykosocial traumahantering; Föräldraskap i ny kontext	Utrikes födda föräldrar	Ospec.	8 träffar á 2 tim.	Manual; Modersmål; Kulturspecifik förmedling	Ideell och kommunanställd. Dansk Flygtningehjælp utbildar	Dansk Flygtningehjælp + kommun	Samlade här
Barnen i våra hjärtan, Umeå	SO Föräldraroll Barnkonventionen	Nyanlända föräldrar	Ospec.	Grupp-baserad kurs	Manual; svenska utan tolk	Kommunanställda. Sonia Sherefay utbildar.	Kommun	2002 och 2013, se Sherefays hemsida
IC kurs	SO; Barns utveckling; Föräldraroll Barnkonventionen	Nyanlända föräldrar	Ospec.	8–12 deltagare 6 träffar á ca 2,5	Modersmål; teman; Kulturspecifik förmedling	IC samhällsinformatörer; IC utbildar; dubbel kulturell kompetens	IC, Göteborg	Följeforskas av Göteborgsregionen
Family Learning	Läs- och skriv-kunskap; SO; föräldraroll	Utrikes födda föräldrar och deras barn	3–10 år	5–10 träffa; 5–6 familjer	Svenska; Barn och föräldrar lär ihop. Flexibla teman.	Anställd kulturell brobyggare och tjänsteperson	Skolor	Linköpings universitet utvärderar

Bilaga 2. Tematisk sammanfattning av intervju med kursledarna på Integrationscentrums föräldrastödkurs, 21 nov 2018

Informanterna är de tre kursledarna i Integrationscentrums föräldrastödkurs och de har använts som underlag i sammanställningen ovan och refereras 'IC kursledare 2018'. Intervjun bedrevs på IC, kursledarnas arbetsplats, i den lokal där vi träffats under hösten. En intervjuguide var sammansatt, men samtalet följde den inte strikt, utan fyllde upp tänkta teman i den ordning som det föll sig i samtalet.

Syftet med intervjun var att fånga in och dokumentera den tysta kunskap som kursledarna har kring målgruppen nyanlända föräldrar och föräldraskapsstöd för den målgruppen. Det är en del av underlaget i den verksamhetslogik som också har upprättats inom IC:s arbetsprocess med att omvandla sin kurs i föräldraskapsstöd. Informanternas namn är ersatta med 'kursledare a', respektive 'b' och 'c'.

Hur de gör för att skapa samtal och bygga tillit

Läsa av och anpassa: De börjar med att läsa av gruppen vid första tillfället, se vilken nivå de är på gällande utbildning och kunskap. Utifrån det anpassar de sig i förmedlingen så att informationen blir tillgänglig. Läger på rätt nivå.

Ställa frågor för att starta upp: De ställer frågor inledningsvis för att få igång samtalen. Speciellt första tillfällena. Dialogen kommer inte ofta av sig själv utan behöver starthjälp. Frågorna om förväntningar används till det. Samt att kursledarna berättar om syftet med kursen, det gör att de öppnar sig för samtal.

Anpassning efter förväntningar och behov: De använder frågorna om vilka förväntningar deltagarna har på kursen, som utgångspunkt för att få igång samtal och läsa av gruppen. De skriver upp på tavlan vad som uppkommer som förväntningar, och utgår sedan från det under kursen. De anpassar sig efter de förväntningar som lyfts och passar in det i träffarnas teman. De anpassar också träffarnas innehåll utifrån vad som kommer upp som samtalsämnen, balanserar upp mellan träffens tänkta innehåll och det som gruppen verkar ha behov av att prata om och förstå. Medskapande alltså.

Man måste vara flexibel också, inte bara att det här ämnet ska vara det här, utan när det dyker upp något som kan vara viktigt för deltagarnas behov. Så att man kan anpassa. (kursledare a)

Bygga tillit: Många deltagare bär på en oro och rädsla att göra fel, som följer med till kursen. Kursdeltagarna förmedlar *uttryckligen* att det är diskussion, erfarenhetsutbyte, inga rätt och fel i svar eller samtal, lära tillsammans. Alla ges också tillfälle att komma till tals. De ser det som sin roll att skapa tillit, gott klimat och dialog.

*Först och främst när jag träffar en ny grupp, vad krävs av mig som kursledare: att skapa **tillit**. Och hur ska jag skapa tillit inne i klassrummet? Genom att alla deltagare,*

skapar en trygghet i klimatet, att alla med oss känner sig välkomna till den här klassen. (Kursledare b)

Hur de bygger känsla av eget aktörskap/föräldraauktoriteten

De förmedlar att de inte har färdiga svar, utan kan förklara saker och skapa dialog, men att föräldrarna är ansvariga för sina barn och måste avgöra vad de ska ta med sig av informationen som de förmedlar på kursen.

Vi försöker förklara vad som är syftet med kursen ifrån början och att det inte finns fel och rätt utan att vi diskuterar tillsammans, vi kan inte ge dem färdiga lösningar i olika fall utan det är de som avgör. (Kursledare a)

Se också bygga tillit, ovan.

Faktorer som skapar engagemang och effekt

Frivillighet och nyfikenhet: De poängterar för mig som intervjuare, att deltagarna är där frivilligt, och ofta utifrån en vilja att lösa problem hemma eller förstå bättre hur de kan vara föräldrar i svensk kontext. Det skapar motivation och engagemang. Deltagarna vill verkligen ta till sig kursen.

Behovsanpassningen: Föräldrarna har verkliga behov som denna kursen är inriktad på, kring vilshenhet, oro och rädsla samt en vilja att vara bra föräldrar i en ny kontext, där de ofta känner sig förvirrade eller oförstående.

Barns utveckling och relation förälder–barn: skapar mycket diskussion

Ämnet, hur föräldrarna kan underlätta kommunikation och bemötande gentemot sina barn är återkommande och viktigt. Det genomsyrar varje träff. Många föräldrar uppfattas sakna kunskap och metoder och har en auktoritär föräldrastil som krockar med ungdomarnas (gäller främst äldre barn) krav på frihet och självbestämmande. Själva jämkningen av att behålla föräldraauktoriteten och ge barnen utrymme att utvecklas efter eget huvud i svensk kontext, kräver stöd. Samtidigt tycker kursledarna att detta finns tillräckligt i det nya upplägget, och att det är frågor som finns i alla träffarna och återkommer knutet till alla teman. Speciellt är det bra att upplägget innehåller både tonårsträffen och träffen om barns utveckling och barnuppfostran (2+5) eftersom de då kan diskutera barnens behov i olika åldrar – att uppfostringsstilen behöver anpassas efter barnets ålder, vilket de ser behov av:

...föräldrarna, de har inte koll på deras roll i olika perioder [i barnens liv]. De kör samma metod hela vägen. Tills att de blir vuxna. De blir mer stränga när barnen växer upp. Därför det krockar, därför det finns skillnader mellan barnens tänkande och föräldrarnas metod. /.../ vi förklarar, man kan vara sträng när barnen är små, men man måste lära sig öppna sig lite mer, frihet till barnen när de växer – de har inte koll på det. (Kursledare a)

De uttrycker det som att de arbetar för att skapa en föräldratrygghet som ska skapa trygga barn. De är samtidigt medvetna om att det tar tid att bygga denna föräldrakapacitet:

Jag som kursledare behöver förklara, att de ska fortsätta som föräldraauktoriteter. Men inte med att bestämma allt och slå barnen, men på det sättet som gör att barnen

ska känna sig trygga, det är det som är det viktigaste. Och vi kämpar för att de kommer till det här steget: 100 % ansvar om sitt barn. (Kursledare b)

Vad är "svårt" att förmedla, där de som kursledare får anstränga sig för att deltagarna ska förstå

"Svårt" står inom citattecken, eftersom inget verkar vara svårt för dem. Men en del saker lyfts som kräver större ansträngning.

Sex och samlevnad: Träffen "att vara tonårsförälder". När de pratar om samkönade äktenskap och familjer med föräldrar av samma kön. Kursledare c tycker att det ska vara mer av det, förklaring att det är en del av samhället som de behöver veta om och förstå.

Heder och kontroll: Också träffen "att vara tonårsförälder". Det är en stor kulturskillnad, se också om religion-kultur nedan. Jämställdhet mellan flickor och pojkar gällande frihet.

Oro över barns utveckling i samhället: Oro hos föräldrarna över hur barnen utvecklas, där de upplever stora kulturskillnader och värderingsskillnader och därmed oro för vad som ska hända med barnen. Det handlar om att skapa nya tankar och synsätt hos föräldrarna, vilket är svårt. Att visa på nya metoder i uppfostran.

Religion-kultur-kopplingen: De lägger mycket fokus på att förklara att religionen är fri i Sverige, och förmedlar att föräldrarna behöver göra en tankeansträngning, där de frikopplar religionen från samhällets organisering och barnens sammanhang i skola och på fritid med mera. Det är här de kopplar på barnperspektivet för att förklara att det som gäller här kring barns frihet och utvecklingsmöjligheter, jämställdhet med mera, handlar om barnens bästa. Religionen är en privat sak, medan kulturen behöver anpassas mot jämställdhet för flickor och pojkar, barnkonventionen, tonåringarnas frihet med mera. De försöker också att inte nämna religion, när de pratar om barns rättigheter och liknande, för att försöka motverka kopplingen. Men de tar också diskussioner om detta.

Socialtjänstens roll: Träffen "barn och myndighetsverige" - en mycket viktig del av kursen. Föräldrarna bär på mycket rädsla. De behöver förstå socialtjänstens uppdrag.

Hur de hanterar och förmedlar svåra ämnen

Ge sammanhang genom kursens syfte: De börjar dels kursen, men också varje träff med att prata om syftet med kursen. Ringar in och ger förklaring, som de återvänder till och knyter an till i träffarna för att ge förståelse för de olika ämnena för deltagarna. Tydlighet och riktning. Men också att knyta ämnen till själva syftet med kursen, som då blir ett sammanhang där många ämnen som är svåra/kontroversiella, blir relevanta.

Bemöta diskussioner och åsikter: De verkar tycka att det är mycket viktigt att förmedla svåra ämnen, som olika sorts familjebildningar (samkönade nämns), och bemöta de diskussioner som uppkommer. De ser det som en del av att vara kursledare, att ta de diskussionerna och förklara och reda ut att en del saker i det svenska samhället behöver accepteras. (speciellt religion-kultur och tonårsbarnen, jämställdhet, barnens frihet när de växer upp). De försöker förmedla att föräldrarna ska lägga fokus på konstruktiva tankar kring barnens utveckling: barnen kommer försöka utveckla sig – se det och stötta det och låt religionen vara privat.

Koppla till barnperspektivet: Det är viktigt för svåra ämnen, att kunna knyta dem till barnperspektivet – vad är bra för barnet. De försöker skapa förståelse för att fokusera på barnets bästa och utveckling. Att fokusera på barnets självkänsla och självförtroende för framtiden.

Tips, råd och verktyg: Föräldrarna efterfrågar och behöver verktyg. Gällande barnuppfostran så visar de på lyssnande och mer ömsesidigt bemötande metoder gentemot barnen, speciellt de äldre, och kommer med tips och råd. Jag tolkar det som att de går in *personligt* och *konkret* i deltagarnas situationer och ger väldigt mycket av sig själva.

Förklara genom exempel, bilder och filmer: De använder sig av exempel och situationer för att förklara och förmedla budskap. Genom bilder och filmer och sådant de berättar (anekdoter), ibland ur egna livet. Speciellt gällande socialtjänsten och omhändertagande, men också i andra ämnen som barnuppfostran och bemötande gentemot barnet eller skolkontakt, använder de sig av just exempel och situationer som utgångspunkt. Det skapar bättre förståelse. I fråga om socialtjänsten, berättar de och visar konkret vilken sorts situation det kan handla om som lett till omhändertagande och vad socialtjänstens roll är.

Stötta; undanröja hotkänsla: De förmedlar uttryckligen att ingen instans i samhället ser det som att barnen har makten eller ska ha makten i familjer, utan det handlar om *hur* föräldrarna utöver sin föräldraauktoritet.

Och sen vi betonar hela tiden: det är ingen som underskattar din insats eller din föräldraroll i Sverige. Den tron, det är många som tror att här i Sverige, det är barn som har makt. Det är därför de blir vilsna. Men vi vägleder dem hela tiden. (Kursledare c)

Besök av myndigheter och/eller verksamheter: Socialtjänsten: mycket viktigt. Frågor som får ställas direkt ger *trygghet*. Detsamma med ungdomsmottagningen – mycket uppskattat. De får höra att de är välkomna med sitt barn dit. Information om att inga operationer genomförs. Viktigt. Inga behov av fler verksamheter på besök.

När vi möts, blir problemet mindre. När vi har en mur mellan oss, mellan dem och myndigheten, det blir problem, alltid. (Kursledare b)

Hur de ser på sin roll

Att förklara: De förklarar saker för föräldrarna, för att minska deras oro och rädsla att göra fel. Det handlar alltså om att förmedla kunskap. Det gäller speciellt barnuppfostran, vad du kan göra och inte och varför. Förklara barns behov i olika åldrar, också.

De är nyfikna att lära sig nya saker, för att inte göra fel, den här rädslan, att de gör fel... när det gäller uppfostring. Så det är viktigt att vi försöker förklara för dem. (Kursledare a)

Att ge stöd: Kursledarna ger tips, råd, exempel från sina egna liv och andra situationer, och sätter sig in i deltagarnas dilemman och situationer helhjärtat. De förstår utmaningarna föräldrarna förmedlar och försöker stötta dem i att inte tappa auktoritet men samtidigt släppa kontroll och låta barnen utvecklas i svensk kontext med frihet med mera. I fråga om skolkontakt, exempelvis, berättar de utifrån egna erfarenheter som föräldrar, hur du som förälder kan var med i ditt barns klass en dag, kommunicera direkt med lärare, med mera. Skapar situationsbunden förståelse och visar samtidigt att de förstår föräldrarnas nivå av förvirring inför förväntningar på föräldern i skolan.

Så vi försöker lämna ledtrådar till föräldrarna, att på det här sättet kan du hantera problem hemma. Men vi kan inte säga till dig, vad du ska göra. Utan det är det här: du har möjlighet att lyssna på barnen, följa upp hans tanke, eller intresse eller hans utveckling. (Kursledare a)

Varför är det inte svårt för dem?

Erfarenheten: När jag frågar i vilka situationer de som kursledare tycker att det är svårt eller obekvämt, är svaret att det inte blir det för dem, eftersom de är så erfarna. Men ämnena som de berättar om som svåra, se ovan, är sådant som troligen är svårt eller tungt eller kanske obekvämt för nya kursledare.

Självupplevt: De säger att det underlättar för dem, eftersom de själva har gått igenom samma process som deltagarna.

Handledning för nya kursledare

Dela erfarenheter: De vill gärna dela med sig av sina erfarenheter, och är medvetna om sin kompetens. Nya kursledare får gärna gå bredvid, var med vid tillfällena och se vilka metoder som används och hur de utför kurserna.

Nya metodstödet: De ser detta som mycket bra grund för nya kursledare eftersom det är generellt och inte bundet till en språkgrupp.

Dubbelt ledarskap

Bra hjälp med myndighetsrepresentant: Jag försökte fråga om vad de tycker om ett upplägg att ha med sig en myndighetsperson eller dela ledarskapet med en ytterligare person som kommer från en annan kommunal verksamhet/socialtjänsten. Deras respons var positiv, men jag tror att de syftar på tillfällena när socialtjänsten är på besök. Vet inte om de menar att de skulle vilja dela kursledarskapet *alltid*. Dels ser de att deras egna kompetens är heltäckande, samtidigt ser de att det skulle underlätta för dem själva att ha med sig en person som direkt kan förmedla olika verksamheters funktion. Direktkontakten mellan verksamhet/myndighet och föräldrarna ser de som mycket positiv.

Negativt med tolk: De påpekar det negativa med att behöva ha tolk – alltid en osäkerhet kring översättningen. Information försvinner.

Inget behov av dubbel kulturell kompetens: Den dubbla kulturella kompetensen verkar ovidkommande för dem – en ickefråga. De anser sig ha koll på både svenska kulturen och samhället och deltagarnas behov.

Hemövningar – bra i några grupper, inte alla

Både Kursledare a och Kursledare c har gjort hemövningar med grupperna. Det är en positiv metod, anser de. Kursledare a ber föräldrarna efter första träffen gå hem och be sitt barn beskriva föräldern – hur ser barnet på föräldern. Han ser det som en bra start på kursen och ett sätt att få barnets perspektiv i fokus. I Kursledare c:s grupp har de som vill och har det svårt med kommunikationen med sina barn, fått med sig tips och råd kring hur de kan lyssna på sina barn för att bryta konfliktartad kommunikation. Att testa att fråga och lyssna istället för att vara den auktoritära föräldern. Det har gett mycket goda resultat och varit diskussionsämne på träffarna och smittat av sig på fler.

Kursledare b:s deltagare har sagt att de inte vill ha hemövningar, eftersom de inte har tid. De vill praktisera det de lärt sig på kursen efteråt istället.

Socialtjänsten

Det är mycket viktigt att socialtjänsten kommer till kurserna – det skapar *trygghet* och möjlighet att ställa sina frågor. Det är bara Kursledare c (somaliska gruppen) som kontinuerligt haft besök av dem. Deltagarna brukar ha mycket frågor och får ut väldigt mycket av det. Det minskar rädslan som många har. Kursledare b (arabisktalande grupp) speciellt pratar länge om vikten av detta, tryggheten besöken skapar, och bristen i att de inte kommer till hennes kurser.

Andra myndigheter

Det är inga andra myndigheter som kommer upp i diskussionerna på föräldraskapskurserna. De har besök av Ungdomsmottagningen, vilket är mycket uppskattat och är viktigt, besöken skapar trygghet och viktig kunskap om deras funktion; undanröjer oro om aborter med mera. Skolan är en stor del av diskussionerna inom kursen – hur föräldrarna kan vara mer delaktiga. Men det finns inte behov av skolrepresentanter på besök eller så. Det är främst i de somaliska grupperna som skolan varit en stor fråga – kanske är det gentemot den gruppen generellt som behovet finns av att bättre förstå föräldrarnas roll i skolan (motverka passivt föräldraskap).

[I] Somalia, jag skickar mina barn till skolan, och då har läraren allt ansvar. Det finns en stor skillnad. Och de behöver nån som belyser det. (Kursledare c)